

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

Jula

جولا

مَا لَا يَسَعُ الْمُسْلِمَ جَهْلُهُ

silama te ɲan fɛn
min lɔɲiyako

Lɔɲiyako ɲɛnkulu min be dinakow ɲɛmɔɔɔya la,
hɔrɔma misiri ni kira ka misiri la

مَا لَا يَسَعُ الْمُسْلِمَ جَهْلُهُ

silama te pan fen min lɔniyako

اللَّجْنَةُ الْعِلْمِيَّةُ

بِرَّأَسَةِ الشُّؤْنِ الدِّيْنِيَّةِ بِالمَسْجِدِ الحَرَامِ وَالمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ

Lɔniyako jenkulu min be dinakow jemɔɔɔya la,
horɔma misiri ni kira ka misiri la

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

silama te pan fen min lɔniyakɔ

kouman ja bla

tano be be Alla ye dunya be tigi, Alla ka neman ni aka kisi be a ka ciden ye, min cila hine ye dunya be ye, ani a ka denbaya, ni a ka sohabaw, ani mɔgɔ o mɔgɔ ka a ka sira tagaman, ka kanda sira tagaman ni a ka kandali ye, fɔɔ ka se sara lon man. O kɔfɛ :

Ni ye cikan surun ye, a be kuman fen nafaman caman kan silaman mako be minw na a ka dusukuna siri la, ani a ka batoliw la, ani a ka kɛwalew la ni mɔgɔw ye. An y'a lajen hɔrɔma so fila folikela cɛɛw ni musow ye, walasa o ka lɔni ni siragweni sɔrɔ o ka dina kɔpɛw la. An b'a dali bonya mansa fɛ fonisereba mansa fɛ a ka nafa don a la, ani k'a kɛ kɛwale puman ye, min kɛrɛkɛrɛni le a dɔrɔn kɔsɔn. A le le ye daliliyɔrɔ bɛɛ ka fisaman ye, ani jigiyɔrɔ bɛɛ ka fonisere ye.

N'be n'ka kalan damine ni Alla tɔgɔ barikaman ye,
dunya neman tigi ani lahara neman kerekere ni tigi.

Faslu fɔlɔ:

Ko min nugu deni le Dusukunasiri la Kumankun fɔlɔ: Silamaya kɔrɔ ani a ka lɔsenw:

Silamaya: o ye: ka i yere kolo Alla ye ni a
kelenbagatiya ye, ka i yere kolo a ye ni a kanabatoli
ye, ani ka ban filankafoya ni filankafo man.

A lɔsenw ye loru:

A fɔlɔ: Ka sereya ke ko tigi si tɛy ni Alla tɛ, ani ko
Muhamandu ye Alla ka ciden ye.

A filana: ka seli lɔ.

A sabana: ka jaga bɔ.

A Naaninan: ka sunkalo sun.

A loruna: Ka Alla ka bon senumann heji ni a se
kela mɔgɔ min ye.

Allah kelenbagatiya nafa:

I k'a lɔn ko Alla kɔrɔtani ye danfenw dan, mun na
o ka a bato, ani o kana foyi fara a kan. Alla kɔrɔtani
ko :

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْحِجْنَ وَالْأَنْثَىٰ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾﴾

Ne man jinaw ni adamadenw dan foyi kosɔn fɔɔ
o ka ne bato. [zariyat: 56]. Wa batoli ni te se ka lɔn
fɔɔ ni lɔni ye. I nafa Allah kɔrɔtani ya fɔ:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ

«O la, i k'a lɔn ko tigi gere tey Alla kɔ, ani i ye yafa nini i ka jurumuɓ la, ani mumini cɛɛw ni musow fana ye. Alla b'a k'a yeremanyereman yɔrɔ lɔn ani a ka laban yɔrɔ lɔn» [Soura Mouhamand: 19], a y'a damine ni lɔni ye ka kɔn kuman ni bara jɛ. fɛn bɛɛ la nafaman min gɔyagɔya la silaman kan

ko a ka kalan o ye Alla kelenbagatiya ye; sabula o le ye dina aslu ni a sinsi fɛn ye. dina te tilen fɔɔ ni Alla kelenbagatiya ye, o le ye wajibi fɔlɔ ye Silaman kan, ani wajibi laban. Alla kelenbagatiya ye Silamaya lɔsen fɔlɔ ye, min ka kan silama bɛɛ ye ko o k'o lɔn ani ka bara kɛ n'o ye, o ye lɔsen loru ye, Ka bɛn Abdulayi bin Omar ka hadisa man, Alla man diɓɛ na o fila man, a ko: N'ka mɛn Alla ka ciden la, Alla ka nema ni kisi b'a ma, a b'a fola ko:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ».

«Silamaya lɔla fɛn loru kan: ka sereya ko tigi si tey fɔɔ Alla ani ko Muhamandu ye Alla ka ciden ye, ka seli lɔ, ka jaga bɔ, ka bon senuman heji, ani ka sunkalo sun»¹.

O le koson a be wajibiya Silama kan ko a ka Alla kelenbagatiya kɔrɔ kalan; o min ye: ka Alla kelenbagatiya ni bato ye, A kana dɔ fara a kan a bato

¹ Bukhari ye o lakali hadisa la min jete ye (8) .

la; al n'a kela meleke ye min ka surun a la, walima nabipuman min cila.

«Ka sereya ke ko tigi gere tɛy fɔɔ Alla» kɔɔ:

o ye ko jon ka a sabati ni dengenɛya yereyere ye ko bato fen tɛy can na min ka kan ni bato ye fɔɔ Allah mansa kɔɔtani, O la a bɛ Alla kelenpe bato, ka a kerekere ni batoli sugu bɛɛ ye saniya be a ye: ka bɔ duwa ni siranya ni jigiya ni jigi semeli ani o ɲɔɲɔn na gerɛw.

Sereya fila te dafa fɔɔ ni lɔsen fila ye:

A fɔɔ: ka tigi ya ni bato bali fen man min be Alla dugu man; ka bɔ sinanw, ani bɔliw, ani tɔgutuw (min be a yere ke inafɔ tigi) bɛɛ la.

A filana: Ka tigiya ni bato sabati Alla kelenpe ye, o kana o sabati fen ye min be Alla duguman. Alla kɔɔtani ko :

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ...﴾

(can na an ye ciden dɔ ci mannton bɛɛ man, k'a fɔ o ye ko: «A ye Alla bato, a k'a yere mabɔ tɔgutuw (bɔliw) la). [Nahli: 36].

O la “tigi gere tɛyi fɔɔ Alla” sartuw, o ye:

A fɔɔ: lɔniya min bɛ kunfinya bɔyi.

A filana: Dengenɛya min be sigasigali bɔyi.

Sabana- Kɔɔɔgweya min be Shirkuya gen.

Naanina: Can min be galon bɔyi.

Loruna: Kanu min be juguya bɔyi.

Wɔɔɔɔnan: Yere kolo min be sɔsɔli bali.

Wolonfilanan: Sonni min be banni bali.

Shegina: Ka kafiriya batofenw bee man minw be bato Alla korotani duguman.

O la; ni sarati nunugu o bee jagoyani le ka bara ke n'o ye, o la jen na kumankan laben ni fila kono, min fila ye:

Loniya, ani dengeneya, ani konogweya,
ani i ka cantigiya ni kanu ye, ani yere kolo ni sonli ye a la.

I ka kafiriya fen bee man, min kela tigi ye Alla duguman, o le be a shegina ye min farala a kan.

Wa sereya satabili be ke ka Alla korotani kelenpe bato jengogon te a la, ani ka batoli kerekere ya Alla kelenpe ye, A te fen si wele ni Alla te, a te a jigi seme fen si kan ni Alla te, a te fen si jigiya ni Alla te, a te seli fen si ye ni Alla te, ani a te kanatigeli ke fen si ye ni Alla korotani te.

O la, fen min mogw dowa b'o ke, i nafa ka kaburu lamini , ani ka deme pini kaburukono mogow fe, ani ka duawu pini o fe Alla ko; o ye filankafoya ye bato la. A be jagoya ko ka korisi ke ka bo o la, ani ka bagabagali ke ka bo o la; sabula nunugu ye fen kelen ye ni filankafoya be min ke, ka bo boli bato la, ani kabakuru bato

ani yiri bato, Alla korotani duguman. O ye filankafoya ye, min kaman kitabuw jigila, ani cidenw cila, ka bagabagali ke kabo a man, ani ka gweni ke kabo a man.

Ka Sereya ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, o kɔɔ ye:

ka a kan labato a ka yamaruya kow la, ani ka a ka kibaruyaw cantigiya, k'i yɔɔ man janja a ka gweni ke ka bɔ min man, ani ko Alla kana bato ni fen ye fɔɔ a ye min fɔ. Silama b'a sabati ko Muhamadu Abdullahi dence, min bɔra Kuraysi la Hashim bɔnsɔn la, ye Alla kɔɔtani ka ciden ye adamadenw ni jinew bɛɛ man. I nafa Alla kɔɔtani ko :

﴿قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّى رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا...﴾

A fɔ ko: «Ya alugu adamadenw, can na, ne ye Alla ka ciden ye aw bɛɛ man». [Aaraf: 158].

Ani ko Alla k'a ci ko a ka dina lase, ani ka danfenw kanda, I nafa Alla kɔɔtani k'a fɔ cogo min:

﴿وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيْرًا وَنَذِيْرًا وَلٰكِنْ اَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٢٨﴾﴾

(An m'i ci, fɔɔ ka ke kibaro duman fɔbaga ye adamadenw bɛɛ man, ani bagabagali kebaga, n'ga adamadenw fanba t'o lɔn). [Soura Saba: 28]. Alla kɔɔtani ko o cogola:

﴿وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿٧٧﴾﴾

An m'i ci fɔɔ ka ke hine ye dunya bɛɛ man. [al'anbia: 107].

Sereya ni lapinj ye ni ye: ko i kana limanniya ko hake be Alla ka ciden (Alla ka kisi ni neman b'a

man) ye tigiya la, ani ko se be a ye danfenw ya kow la, waliman hake be a ye bato la, O kuma toyi; a ye (neman ni kisi b'a man) jon ye, a te bato, ani ciden le, a te galontigeya. A te se ka nafa wala tɔɔ si lase a yere ye, wala mɔɔ gere ye, fɔ n'a kela ni Alla sago ye, I nafa Alla kɔɔtani ya fɔ nami man :

﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ
إِنْ أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ...﴾

A fɔ ko: ne te a fɔ a ye ko Alla ka marabolow be ne fe, ani ne te ko dogoni lon, ani ne te a fɔ a ye ko ne ye meleke ye, ne te tugu foyi ko fo fen min jigila ne man... [Soura Al-An'am: 50]

Kibaro filana: Limanniya kɔɔ ani a lɔsenw:

limanniya ye: dusukun lasiri, ani ka kuman fɔ ni neen ye, ani ka bara ke ni dusukun ani sɔgolanw ye, do be fara mɔɔ ka limanniya kan ni Alla bato ye ani do be bo ala ni Alla sɔsɔli ye.

limanniya ye sarati ye batow pali la a ni a mineli, O cogo kelen na, filangafoya ani kafiriya be bato beɛ tije, Cogo min Alla te seli mine ni seliji te, a te bato fana mine o cogo kelen na ni limanniya te, Alla kɔɔtani ko:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٥﴾﴾

Ani mɔɔ o mɔɔ be bara puman ke, ce la walima

muso la, ka sɔɔɔ a le ye limɛniya бага ye, o tigiw le bena don Aljine kɔɔɔ, ani o te na tɔɔɔ hali mɛnɛmɛnɛni fitini ɲɔngɔna la. [Nisa: 124].

A y'a bange ko ka dɔ fara Alla kan be bara bɛɛ ben, I nafa Alla kɔɔɔtani ko:

﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾﴾

Cana, an ye gundo siri ka taga i man, ani minw kɔɔna i ɲɛ, ko: “ni i ye dɔ fara ne kan, ika bara bɛɛ be tiɲɛ, ani i bena ke bɔɔɔbagaw cɛman.” [Surat Al-Zumanr 65].

Limanniya lɔsenw ye wɔɔɔɔ: ka la Alla la, a ka mɛlɛkew la, a ka gafew la, a ka cidenw la, lon Laban la, ani latige la, a ɲuman ni a juguman.

1) limanniya Alla kɔɔɔtani man, o be fɛn saba le ta:

1- ka limanniya a ka tigiya man:

o ye ka Alla kɔɔɔtani kelenbagatiya a ka kewaliw la; i nafa danni, garijegeli, ɲenɛmanya, ani saya, Danbaga gere tey ni Alla tɛ, garijegɛ бага gere tey ni Alla tɛ, nii ɲenɛmanya бага gere tey ni Alla tɛ, sayakɛla gere tey ni Alla tɛ, dunya kow latige бага gere tey ni Ale tɛ, saniya b'a ye ani a kɔɔɔtani le.

A ma lon danfɛnw yɔɔɔ la, ko mɔɔɔ dɔ ka Alla saniya masa ka tigiya bali, fɔɔ o tigi ka ke yɛɛ lɔnba ye min lani tɛ a yɛɛ ka kuman la. i nafa a ye firauna

sɔɔ cogo min na , wagati min na a y'a fɔ a ka jaman
ye ko:

﴿...أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى﴾

...Ne le ye aw matigi kɔɔtani ye. [Naziat: 24], Nga
o ma bɔ dusukuna siri la, i nafa Alla kɔɔtani ka
kuma Musa la, Alla ka kisi be a ma:

﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَآئِرٍ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ﴾

﴿يَفِرُّعُونَ مَثْبُورًا ۝١٢﴾

A ko : « I ka a lɔn can na ko sankolow ni dugukolo
matigi dɔɔɔn le ka a lajigi dalilu ye, ani ne b'i
jateminɛ, e Firawuna, ko i halakila». [Soufe tagama
sura : 102]. Ani Alla kɔɔtani ko:

﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ...﴾

{o ya nganlontige ya a lɔnli kɔfe yerelobaya man,
k'a sɔɔ o dusukun lani ne a la...} [Mene-meneni ka
surat: 14].

Can na, ni danfenw, Danbaga ka kan ka ke o la,
Bari o te se k'o yere dan ; bari fen t'a yere dan, wa a
te se ka na a yere man; Sabu jagoya le kebaga be ke
fen kenin bee la. Wa sabula a laben cogo dafani
numann b'a bari ko a ka ke a yere man, A kela jagoya
ye ko danbaga dɔ b'a la, wa o le ye Alla ye, dunya bee
Tigi. Alla kɔɔtani ko:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ ۝٢٥ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ

لَا يُوقِنُونَ ۝٢٦﴾

{yala o dan na ka bɔ fɛn fɔyi la, waliman o ye o yere danbagaw ye? 35}

yala o ye sankolo ni dugukolo dan? O kuma toy, o ma dengɛɛya le. 36} [At-Tur: 35-36].

Filangafow tun sɔna Alla ya dannibagaya ma, k'a sɔrɔ o tun be filangafɔya kɛ a la kelenbagatiya la, o sɔnli tun man o don Silamaya la, Alla kira, Alla k'a nɛma ni kisi be a ma, k'o kɛɛ, ani ka o jɛli bɔnli daga ani o ka nafolow minɛ; sabula o ka filangafɔya kɛ bato la, O ye fɛn gɛrɛ bato ka fara a kan; i nafɔ boliw, ani farakolow, ani mɛɛɛkɛw, ani o ɲɔɔɲaw.

2- limanniya Alla ka batofɛn ya ma:

Limanniya Alla ka batofɛn ya ma kɔrɔ ye ko: Ka la a la ko a kelenpe le ka kan ni bato ye can na, jɛɲɔɔɔn tɛ a la. wa (ilahu) kɔrɔ ye (batotigi) ye, o kɔrɔ, (min be batola) kanu kosɔn, ani bonya kosɔn, ani yere majigila.

Alla kɔrɔtani ko :

﴿وَالْهُكْمُ لِلَّهِ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾

(A tigi ye tigi kelen le ye, Tigi gɛrɛ tɛy ni ale tɛ, dunya Hine masa, lahara Hine masa) [Suratu Al Bakara: 163].

Mɔɔɔ o mɔɔɔ ka fɛn gɛrɛ kɛ tigi ye ni Alla ye, k'o bato Alla duguman, o mɔɔɔ ka tigi ye gwansan ne ye, Alla kɔrɔtani ko:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ

O le be a yira ko Alla ye can masa ye, o be fen min wele la Alla duguma o le ye nkalon ye, ani Alla le korotani le A le le kabon. [Soura Al-Hajj 62]

O le kaman, cidenw (Alla ka nema b'o kan) k'a ta Nuhu man ka taga a bila Muhamadu (Alla ka kisi ni nema b'a kan) la, tun b'o ka magow wele ka taga Alla kelenbagatiya ma ani k'a kelenpe bato. Alla korotani ye a bali ko filankafofow ye fen gere bato ka fara ale Alla saniya masa kan min korotani le, ani ka deme pini o fe, o dalilu ye hakili dalilu fila ye:

A folo: o ye batofenw minw ta, tigiya mangutu si te o la, olugu ye fen daniw le ye, olugu te fen dan, wala olugu te se ka nafa si lase o batolaw ma, wala ka toro mabo o la, jenenmaya si te o bolo, saya fana te o bolo, lakunuli se te o ye saya kofe, I ko Alla korotani ko:

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾ ﴿٣﴾

{O ye batofen gerew ke o yere la Alla duguman, minw te foy dan, k'a soru olugu le dan na, o te toro walima nafa mara o yere ye, o te saya walima jenenmaya walima sukununi fana mara.} [Suratul Furkon:3].

filanan: O filankafofow tun sonna a ma ko Alla korotani kelenpe le ye Danbaga ani ko u latige бага

ye, Danbaga gere tey a ko. O tun ka kan k'a to o ka son a ma ko a ye kelen ye Alaya la, i nafa o sonna a ma cogo min na ko a ye kelen ye danni la. I nafa Allah korotani ko:

﴿قُلْ لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنْ يَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُشْحَرُونَ ﴿٨٩﴾﴾

A fo ko: jon ta le ye dugukolo ye ani mogo minw be a kan, ni a b'o lon 84

O bena a fo ko: Alla ta le. A fo ko: o tuman na a te wajibikan ta wa? 85

I k'a fo ko: jon le ye sankolo wolonfila tigui ye, ani larshu (Alla ka masasiginaba) tigui ye 86

{O bena a fo ko: «Alla». A fo ko: «Aw te siran a ka jangata je wa?» 87}

A fo ko: jon le fenw bee mara be a bolo, ani a le be latangali ke, nga mogo si te se ka mogo latanga ka bo a ka halaki ma, ni a b'a lon (88)

O bena fo ko Alla ta le; a fo, fen juman le ye o bo Alla sira kan? 89 [Suratu Al Muminun : 84-89] N'o y'o kelenbagatiya sabati danni la, a be wajibiya o kan o k'a kelenpe le bato saniya be a ye, ani o kana fen si jen n'a ye batoli la.

3- ka limanniya Alla tɔgow man ani a mangoutouw:

O kɔɔ ye: fɛn mi Alla ye a sabati a yere ye a ka gafe kono, k'o sabati, Walima Alla ka ciden, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, k'a sabati a ka (suna) Hadisa la; kabɔ tɔgow la ani mangutuw, cogoya la min ka kan ni Alla Kɔɔtani ye, N'a ma ke ni yelemanli ye, ani ban ye. N'a ma ke ni cogoyali ye, ani misaliyali ye, Alla kɔɔtani ko:

﴿وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

“Tɔgo pumanw be Alla la, o la, a k'a wele n'o ye; ola a ka a mabɔ mɔgow la minw be ko layerɛman ke a tɔgow la. O bena sara o ka kewalew la”. [A'raf: 180], Ani Alla kɔɔtani ko:

﴿...لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

{Fɛn si t'a bɔɔɔɔɔ ye, ani Ale le ye Menibagaba ye ani Yelibagaba}. [Al-Shura: 11].

Filankafoya be suguya saba:

1- Filankafoya bele-bele ba.

2- Filankafoya fitini.

3- filankafoya dogoni.

1- Filankafoya bele- bele ba:

A be lɔn ni fɛn min ye: ka fɛn gere keɔe ni Alla ye, fɛnw la minw kerekere ya la Alla ye, I nafa Alla kɔɔtani ko:

﴿إِذْ نُسَوِّدْكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

{An tun b'aw ke kelen ye (keɲɛ) ni danfenw bæ Tigi ye.} [Suratu shuara].

A dɔ ye: ka bato ke fen gere ye ni a ma ke Alla korɔtani ye, Walima k'a dɔw ke a ɲɔɔn gere ye saniya be a ye; i nafo duawu, ani deme ɲini geleya kow la, ani dakan ta, ani kanatigeli, ani bato cogoya gerɛw.

Walima a be tali ke fana: ka Fen daga Alla ka min haramouya. Walima ka Fen haramuya a ka min daga, Walima ka Fen bin Alla ka min wajibiya, Sebagayaba tigui. I nafo ka Fen jate halala ye, min lɔni be jagoya la dina kɔnɔ ko haramu le; i nafo jenɛya, walima dɔɔ min, walima wolobaga sɔsɔ, walima riba domu, walima fen minw bɔ la o fe.

walima ka Fen haramunya Alla korɔtani ka min halalaya ka bɔ Fen pumanw la, Walima ka Fen ben Alla ka min wajibiya; I nafo ka jigiya ko seli ma wajibiya, walima ko sun ma wajibiya, walima ko jaga ma wajibiya.

Filankafoya bele-bele ba be kewalew ben, ani mɔɔ min be sa a kan o be dume бага ye tasuma kɔno, I nafo Alla korɔtani ko:

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

...ni o tun ye Fen fara a kan, o ka bara pumanw bæ tun be ben. [Soura Al-An'am: 88].

Mɔɔ min sala o kan, Alla tena yafa o man, ani

alijene ye haramu ye o tigi man. I nafa Alla korotani ko:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ...﴾

{i ka lon ko Alla te yafa ko jon ni ka Fen fara a kan ,nga a be yafa Fen ma min be filankafoya duguma, mogo ye min ye a dia...} suratu Nisa :48, Ani Alla korotani ko:

﴿...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَهُ النَّارُ...﴾

{can na , mogo min ka fila fara Alla kan, Alla ye Alijine haramuya o tigi kan, ani o sigiyoro ye tasuman ye...} [almaa-ida: 72].

2- Filankafoya fitini:

O ye fen ye min sabatila nasuw kono ko filankafoya le, nga a ma se filankafoya ba daraja ma, o le la o b'a wele ko filankafoya fitini. I nafa k'i kali fen gere la min te Alla korotani ye; I nafa k'i kali Kaba la, ani nabipumanw la, ani lananya la, ani fakerisa ka jenenanya la, Ani o jagona, i nafa Kira ya fo, Alla ka nema ni kisi b'a ma:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ».

«Mogo o mogo k'i kali Fen gere la ni Alla te, o tigi kafiriya la, walima a ka filankafoya ke»¹.

Wa a be se ka ke filankafoya ba ye, ka keje ni fen

¹ Ahmand y'a lakali a ka Musnad kono hadisa la min jate ye (6072), ani Al-Tirmizi y'a lakali, hadisa la min jate ye (1535), a ko: "Hadisa ni ye hadisa numan ye".

ye min be a tigi dusukun na. Ni kalibaga dusukun la min b'i kali nabipuman la walima Sheku fakersa la, ko o be i nafa Alla,

ko fen gere be wele Alla duguman, walima a be bato ka fara Alla kan, walima ko ale le be dunya kow latige; o be ke Filankafoya bele-bele ye. Nga ni a kela ko mogo min b'i kali fen gere la ni Alla te, a ma o Ganiya ke, a bola a da la doron k'a soru a t'a dusu la; o be ke filankafoya fitini do ye, ni be ke kosebe fan dow la, o la min ye wajibi ye o ye ka hakili la jigi o la, ani ka bagabagali ke kabo a man, Alla kelenbagatiya korosili kaman ani a la tangali kaman.

3- filankafoya dogoni:

O ye yereyira ye min be ke dusukun na. i nafa mogo min be seli ke walima ka kalan ke walasa k'a yere yira mogow la, walima ka subhana lahi fo walasa o k'a tano, walima ka saraka di walasa o k'a tano, O le be o kewale tije a ye yere yira ke min na, k'a bo kewale tow la minw kela Alla korotani ye ni konogeya ye.

Kira ko: «Alla ka nema ni kisi b'a ma;

«الشُّرُكُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ التَّمَلَّةِ السَّودَاءِ عَلَى الصَّفَاةِ السَّودَاءِ فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ، وَكَفَارَتُهُ أَنْ يَقُولَ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئًا وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي لَا أَعْلَمُ».

«Filankafoya be ni manto la, a dogola kosebe ka teme menemene fiman tagamanon kan farakoro fiman kan sudibi konu, a jurumu yafa ye ka fo ko:

"N'tigi Alla, ne be tanga pini ife n'kana fen do fara i kan k'a soro n'b'a lon, ani n'be yafa pini i fe jurumu la n'te min lon»¹.

Kafiriya suguw:

Sugu folo: kafiriya bele- bele ba :

O le be dumeli wajibiya tasuma kono, o ye cogoya loru ye:

1- galontigeya kafiriya:

O le ye ka jigiya ko cidenw ye galontigelaw ye, O ka doko kafirw la; sabu Alla ye a ka cidenw deme ni dalilu bangeniw ye, galontigelaw lihala be i nafa Alla ye o mankutu cogo min na:

﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾

{o ban na a la a lona kofe, o b'a lon dengeneya la ko a bala Alla fe, dan teme ni yerelabaya kono...} [A-Nahl: 14].

2- ban ani yerelabaya kafiriya:

O be i nafa Ibilisa ka kafiriya, sabu a ma Alla ka yamaruya koniya, a ma ban a ma fana, nga a y'a kunben ni ban ani yerelabaya ye, Alla korotani ko:

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٦﴾﴾

﴿٣٦﴾

¹ Bukhari ye o labo Al-adab Al-mufrad kono Hadisa la min jate ye (716) ani Ahmad Al-musnad kono Hadisa la min jate ye (19606), ani ddiya'u Al-maqdisi Al-ahadis Al-mukhtaara kono Hadisa la min jate ye (1/ 150), ani Albani y'a sahihuya (o koro ye a k'a lasabati) Sahih Al-jami' Asagir kono Hadisa la min jate ye (3731).

tuma min na an y'a fɔ mɛlɛkɛw ye ko a ye sujudu ben Adama ye, o bɛɛ ye sujudu ben fɔɔ Ibilisa. A ban na ani a k'a yere bonya, a kɛla kafiriw dɔ ye. [Suratu Al Bakara: 34].

3-Ka i kɔdon dina la, o kafiriya:

O ye k'i kɔdon can man ni a lamen toro ye ani a dusukun, o la a te a pa sun can man, ani a te a janto a la. Alla kɔrɔtani ko:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾

(jɔn le ye tɔɔɔnli kɛla ba ye ka tɛmɛ mɔɔɔ kan, min matigi ye a ladi ni a ka Ayaw ye, o kɔfɛ a ya kɔdon o la? Can na, an bena tajuru sara kɛ jurumu tɔw la). [Sajda: 22].

Min ye k'i kɔ don dina fan dɔw ma, o ye fasiku ya ye, o te kafiriya ye. I nafa min ye i kɔdon kabo dina wajibiya ko dɔw kalan ma, i nafa sun walima heji ka sariyaw ani o ɔɔɔɔɔ na fenw.

4- Sikasika ka kafiriya:

O ye ka sikasika, a te can latige, nga a be ka sika o la, i nafa a be Alla kɔrɔtani ka kuma la cogo min na:

﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا ۖ وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا﴾

A dona a ka nakɔforo kɔɔɔ k'a sɔɔɔ yere kun tɔɔɔɔna le, a ko: «Ne t'a miri ko ni be halaki abadan»³⁵

Ani ne t'a miri ko kiyama lon bena ke, wa ni n'ko segila ka taga n'matigi ma, n'bena kosegi yoro soro min ka fisa ni n'ka nakoforo ye siga t'a la. 36 [alkahf: 35-36].

5- munafikuya kafiriya:

O le ye ka silamaya yira kene kan ni a neen ye, ani ka kafiriya dogo a dusukuna, Alla korotani ko:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتِيهِمُ الْآخِرُ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾⁽¹⁾

Mogow la, dow b'a fo ko: an limaniya la Alla ma ani kiyama lon, nga o te limaniyabagaw ye. 8 [Suratu Al Bakara: 8].

Ni nugu ye kafiriya bele- bele ba suguw ye, minw be mogow bo silamaya la.

2-Sugu filanan: Kafiriya fitini:

Ni sugu te dumeli wajibiya tasuma kono, O ye min togo nana kurana ni hadisa kono ko kafiriya le, ni a ma ke ni alif wa lam ye. O misaliya kashiya, o dow ye: Abu Hurayra ka hadisa -Alla ka dije be a ma-ko: Alla kira ko Alla ka nema ni kisi b'a ma:

«اٰثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّغْنُ فِي النَّسَبِ، وَالتَّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ».

«Jogo fila be mogow la, olugu ye kafiriya ye: ka siya do jasi, ani ka kulekanba ke su kan»¹.

2) ka limaniya melekew ma:

Olugu ye danfenw ye minw dogoni ne, Alla

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (121), ani Ahmad Musnad kono hadisa la min jate ye (10434).

kɔrɔtani ye olugu dan ka bɔ nɔrɔ la, Olugu ye Alla kɔrɔtani bato bagaw ye, matigiya ni Bato tigiya mankuƙu foy t'o la, Ani o te Alla sɔsɔ a ka yamaruya la, Ani o be fɛn kɛ a ye o yamaruya min na. Olugu ka shiya, mɔgɔ si te se k'o jate fɔɔ Alla kɔrɔtani.

Ka limaniya melekew ma o be fɛn naani ta:

1- ka limaniya olugu ka kɛli (ko o beyi) ma.

2- Ka limaniya an ka minw tɔgɔ lɔn o la, i nafa : jibrila, Mika'ila, Israfila, ani o jɔgɔna gɛrɛw. Ani minw an te o tɔgɔ lɔn, an be limaniya o bɛɛ la jeni ma.

3- ka limaniya o mankuƙuw ma min an be a lɔn, min nana kitabu (kurana)kɔnɔ ani Hadisa kɔnɔ. I nafa Jibrila mankuƙu, ciden (Alla ka kisi ni nema be a ma) k'a fɔ ko a y'a ye a cogoya la, Alla y'a dan min na, gaman kɛmɛ wɔrɔ le be a la, min ye san datugu.

4- Ka limaniya An be min lɔn ka bɔ o ka baraw la, i nafa o ka subhanallahi fɔ ani o ka Alla bato su ni tele n'a ma kɛ sɛgɛ ani farifaga ye.

I nafa: Djibrila: min ye wahayu kɔrɔsi бага ye.

Israfil: buru fiyɛ kalifala min la.

Saya melekɛ: nii bɔ kalifala min la saya wagati la.

Ani malik: min ye Tasuma kɔrɔsibaga ye. Ani

Ridwan: min ye Alijine kɔrɔsibaga ye, ani o jɔgon gɛrɛw.

3) Ka limaniya gafew (kitabouw) ma:

kitabuw o kɔrɔ ye kitabu minw bɔ la sanfɛ, Alla kɔrɔtani ye minw jigi a ka cidenw kan, Ka o kɛ kanda

ye ani hine ye adamadenw ye, walasa o ka se ka dunya ni lahara kunadiya sɔɔ.

Ani ka limaniya gafew (kitabuw) man, o be tali ke kow naani la:

1- ka limaniya ko a jigila kabɔ Alla fe can na.

2- ka limaniya an ye minw tɔɔ lɔn o la; i nafa Al-kurana min jigila Muhamadu kan, Alla ka nema ni kisi be a ma, Ani Tawrata min Alla ye a jigi Musa kan, Alla ka kisi be a ma, ani injilu min jigila Isa kan, Alla ka kisi be a ma, Ani Zaburu min jigila Dawuda kan, Alla ka kisi be a ma.

Ani an te min tɔɔ lɔn o la, an be limaniya o bɛɛ lajɛni ma.

3- Ka a ka kibaruyaw can tigiya; i nafa kurana kibaruyaw, ani kibaruyaw minw ma yelema ka bɔ gafe temeniw la.

4- Ka bara ke ni sariyaw ye minw ma wili, ani ka sɔn o ma ani ka kolo o ye, hali ni a ya sɔɔ ko an ka a hikma famuya walima an ma famu. kitabu kɔɔw bɛɛ wili la ni Kurana belebele ba ye, O la, a ma daga ko ka bara ke ni Kitabu kɔɔw ka sariyaw ye, fɔ min sabatila olugu la, ani Kurana ba walima kira ka hadisa ye o sabati.

4) ka limaniya cidenw (Alla ka kisi b'o ma) ma:

cidenw: o kelen ye ciden ye; o ye adamadenw ye minw sariya cikan di la o ma, ani o yamurula ko o k'a lase. Cidenw fɔlɔ ye Nuhu ye Alla ka kisi b'a ma,

o laban ye Muhamadu ye, nema ni kisi b'a ma, O ye farikolo tigiw ye minugu danna, matigiya ani Batotigiya fen foy si te o la.

Ka limaniya cidenw ma, o be tali ke:

1- ka limaniya ko o ka cila bola Alla fe can na, Ni mɔɔ o mɔɔ kafiriya la o do la kelen ka cila ma, o tigi kafiriya la o bee lajani le ma.

2- Ka limaniya o cidenw ma an ye minw tɔɔ lon, i nafa: Muhamadu, ni Ibrahima, ni Musa, ni Isa, ani Nuhu, Alla ka nema ni kisi be o bee ma. olugu ye tigenkan tigiw ye cidenw cema.

An te minw tɔɔ lon o la, an be limaniya o bee lajani ma. Alla korotani ko:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ...﴾

(Can na, an ye cidenw ci ka kon i je, dow be o la an ye o ka kisa fo i ye, ani dow bey an m'o ka kisa fo i ye...) [Gafir: 78].

3- Ka o cantigiya o ka fotaw la minw sabati la ka bo o yoro.

4- Ka bara ke ni min cila an man o ka sariya ye ka bo o ceman, o ye o laban ye min ye Muhamadu ye Alla ka nema ni kisi be a ma.

5) ka limaniya lon laban ma:

O ye kiyama lon ye, lon min na mɔɔɔw bena kunun jateboli ni sara koson. A tɔɔ la la o la, sabu lon gere tey a kofe, Alijina denw bena sabati o ka

sow kɔɔ, ani jahanama denw bena sabati o ka sow kɔɔ.

Ka limaniya lon laban ma, o be tali ke ko saba la:

A- Limaniya lakununi ma:

O ye suw lakununi ye, tuma min na ni o ye buru filana fiye. Mɔgɔw bena wiri dunya tigi ye, o senakɔɔɔ, samanra te o senw na, o kanakɔɔɔ, fani te o la, o don kene la, Alla kɔɔtani ko:

﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٤﴾﴾

"I nafa an ye danli folo ke cogo min na, o cogo kelen na an bena a la kɔsegi. O ye lahiru ye an kan, can na, an ye o kelaw le ye." [al'anbia: 104].

B: ka limeniya kɔtebo ani sara man:

A yɔɔ la, jon be kɔtebo ani ka sara ka ben a ka kewale man, Alla kɔɔtani ko:

﴿إِنَّا إِلَيْنَا يَأْتِبُهُم ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾﴾

"can na, an nugu le fe o bena kɔsegi 25"

{O kɔfe, o ka kɔteboli be an nugu le kan 26.}
[Ghashiyah: 25-26].

jabili: ka limaniya Aljina ani tasuma ma:

Ani ko olugu fila le ye danfenw ka ko laban yɔɔ dume ta ye. Aljina ye neman so le ye, Alla kɔɔtani ye min laben limaniya jonw ye, Alla pa siran bagaw ani jon minw ye Alla ani a ka ciden kan labato Alla ka nema ni kisi be a man , A kɔɔ, fen bey min je si m'a ye, ani tolo si m'a men, a yere ma teme

adamaden si dusukun kan.

Min ye Tasuma ye; O ye jangata so ye. min Alla ye a laben kafiruw ye minw kafiriyala Alla ma ani ka a ka kiraw soso. A kono, jangata ni toro suguw beyi, min hakili te se o ma.

6) ka limaniya latige ma a puman ani juguman:

Latige lapini: Alla azza wa jalla ka latige; fewn na ka keje n'a ya lonni ye ka kon ani a ka kolon.

Ani limaniya latige ma, o be tali ke ko naani la:

1- Loniya: o ye ka limaniya Alla ka loniya ma, ani ko a b'a lon min kela, min bena ke, ani a bena ke cogo min na, a farani jogon kan ani a faranfarannin na, joona la ani bada bada. Ale le ye fen bee lonbaga ye-saniya be a ye- min ma ke ni a tun kela a tun bena ke cogo min na. I nafa Alla ya fo cogo min na saniya b'a ye:

﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ ...﴾

﴿Ni o tun kosegila, cena o tun bena segi fen man o gwenna kabo min ma ...﴾ [Sura Al-An'am: 28]

2- Sebeli: O ye ko Alla korotani ye fen bee latige sebe fo ka taga se kiyama lon ma. I nafa Alla korotani ya fo:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

I te a lon ko Alla ye sankolo kono fenw bee lon ani

dugukolo kɔɔ fɛnw, o kow be gafe kɔɔ, o ko ka nɔɔ Alla ma. [Sura Al-Haj 70]

3- Sago: O ye limaniya ye ko foy te ke dounya nin kɔɔ fɔɔ ni Alla kɔɔtani diɛ ye. Alla kɔɔtani ko:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ...﴾

{Wa i matigi be danni ke fenna min k'a diya a ni abe fɛn sugandi min k'a diya [Al-Qasas: 68] wa sago be Adamaden na, nga o te bɔ Alla ka sago kɔ, i ko Alla kɔɔtani k'a fɔ cogo mi:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

a te fɛn si lapini fɔɔ Alla diɛ na min ma; dunya bɛɛ tigi. [Surat takwiir : 29].

4- Danni: O ye limaniya ye ko Alla ye danfɛnw dan, ani o ka kewalew ani o ka ketaw, o pumanw ni o jugumanw, Alla kɔɔtani ko:

﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾

{Alla le ye fɛn bɛɛ Danbaga ye, wa Ale le ye fɛn bɛɛ kɔɔsibaga ye. [Surat Al-Zumar 62].

O sigiyɔɔw lajenna kuma ni kɔɔ ko:

Lɔni, an matigi ka sebeli, aka sago, ani a ka danli, min ye keli ni labenli ye.

Baro sabana: Numanya:

numanya: o ye lɔsen kelen ye; o ye ka Alla bato i nafa i b'a yela, n'i kela ko i t'a ye la, alɔn ko a le b'i yela.

O kɔɔ ye ko: danfen ka Alla bato i nafa a lɔni be Alla na kɔɔ, Alla ka bon wa a kɔɔtani le. O le be siranya dafani jagoya ani kɔsegili ka taga Alla ma saniya be a ye. A b'a jagoya ka batoli ke ka keɲe ni cira ka sunna ye nema ni kisi b'a ma.

Numanya ye daraja fila, ani minw be numanya ke, olugu ye daraja fila:

daraja fɔlɔ: O ye min ka bon ni a beɛ ye, o ye kɔlɔsili daraja ye; O ye jɔn ye ke i nafa a be Sebagayabeɛtigi Alla yela n'a dusukun ye, n'o kela dusukun be nɔɔya ni limaniya ye, fɔɔ yebali bena ke i nafa feen yetaw.

lɔyɔɔ filanan: kɔɔgɛya ani kɔɔsili lɔyɔɔ, O ye jɔn ka a to a hakili la ko Alla b'a yela ani a ka a ya ko lɔn, ni a ye o ke, a kela kɔɔgebaga ye Alla kɔɔtani ye.

**Tilanyɔɔ naaninan: ɲɛfɔli surun ka bɔ
AhluSunnah wal Jama'ah mɔgɔw ka
sariyakolow la:**

A fɔlɔ: ka tugu fen kɔ min fɔla alikurana ani Hadisa kɔɔ kɔɔna ni kenema fila beɛ la. ani mɔgo si ka kuma man kan ka bila Alla ka kuma ni a ka ciden ka kuma ɲɛ.

Filanan: o dusukunw ni o nɛnkunw saniya ka ɲɛsin Allah ka Ciden ka sahabaw ma, Alla ka nema ni kisi b'a ma. O b'a ye ko kalifa Alla ka ciden kɔ - nema ni kisi b'a ma- o tun ye: Abu Bakri, o kɔ, Umar,

o ko, Usman, o ko, Ali, Alla ka dipe o bee lajɛni ma.

A Sabana: Alla ka Ciden ka soo kɔɔɔ mɔgɔw kanu, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, ani k'o dɛmɛ, a ka soo kɔɔɔ mɔgɔw, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, olugu ye: o cɛman mɔgɔɔɔɔmanw ye kɛrɛnkɛrɛnnɛya la.

4- kana bɔ Alimamuw ni kuntigiw kan, hali ni o ka tɔɔɔ kɛ, ka ɔuman ya deli Alla fɛ o ye ani lanfiya. wa o te duwau kɛ o kan. Wa o labato ye Alla bato dɔ le ye jagoya boroma ni o ma yamaruya kɛ ni Alla sɔsɔ ye, Ni o ka yamaruya kɛ ni Alla sɔsɔ ye, o te labato o la, o labato be dume fɛn tow la minw te Alla sɔsɔ ye.

A lorunan: Ka la walijuw ka kabakow la; o ye koo kabakomanw ye, Alla be minw kɛ o boro kan.

A wɔɔɔɔɔnɔn: o te kibla mɔgɔw kafiriya ni Alla sɔsɔw dɔɔɔɔ ye ani jurumubaw. I nafa Khawariju be min kɛ, Nga limaniya balimanya sabatini ne hali ni Alla sɔsɔ bey, o b'a fɔ Alla sɔsɔɔbaga ya ko la: a ye mumini ye ka bɛn a ka limaniya ma, a ye fasiqi ye ka bɛn a ka kɛbira jurumu ma.

Faslu filanan: min be bɛn batow man

Barokun folɔ: saniya:

Tɔhara kɔɔ arabukan na: Saniya ni yɔɔɔ janya ka bɔ farikolo ni jogo nɔgɔw ma.

Ala jini silamaya sariya la: nɔgɔ korota ani ka nɔgɔ wuli. wa saniya le ye seli dayɛlenan ye, O kaman, a kalan ye dina kow la nafamanba dɔ ye

minw be jagoya silama bæe kan ko o y'o kalan ani k'o kərɔsi.

Fɔlɔ: Jiw Tilanyɔrɔw:

1- tɔhuru; saniya be se ka ke ni a ye. a tola a cogoya la; i nafɔ sanji walima ba ji walima kɔji, Walima fɛn saniman dɔ pagamina a la, a ma giriya a kan, wa a ma a tɔɔ bɔ a la.

2- ji nɔɔ; a la baara te daga. a te nɔɔ kititaw wuli, (o kɔrɔ ye a te selijita ni jɛnɛbako jɛ) a te nɔɔ yɛrɛ fana wuli, o ye min kuleri walima a kasa walima a diya yɛlɛmanna ni nɔɔ ye.

2: kɔsɔ:

kɔsɔ: o ye nɔɔ kɛrɛkɛrɛni dɔ ye. a sugu be seli bali; I ko jɛgɛnɛ ani sokomataga ani jeli ani o nɔɔna fɛn nɔɔn, o be sɔrɔ farisɔɔ la, ani yɔrɔ la ani fani la.

fɛnw bæe laslu ye daganinya ani saniya, Mɔɔ min ka fɛn o fɛn nɔɔya fɔ a dala, dalilu be jini o tigi fɛ. daji, ani adamaden ya wɔsiji, ani fali ya wɔsiji; ni nugu te nɔɔ ye, nga o ka sani hali ni mɔɔw jigila o la. Kɔsɔ fɛn bæe ye jigi tɔ fɛn ye, nga jigi tɔ fɛn bæe te kɔsɔ ye.

Kɔsɔ ye daraja saba:

A Fɔlɔ: nɔɔba;

I nafɔ: Wulu ka a da don fɛn min na, o nɔɔya, a saniyali sira ye ka a ko sian wolonfila, a fɔlɔ be ke ni cɛncɛn ye.

2- nɔɔ min ka fɛgɛn:

I nafa, deen cemanin ka jẹgẹn n'a ka fani soro wala a jɔgɔnna fɛn gɛrɛ. A saniyali cogo: i be ji Fɛnsen a kan fɔ a b'a bɛɛ mu, a mannkan tereke la waliman jisi la.

A sabanan: Nɔgɔ cɛmance ta:

I nafa mɔgɔ jẹgẹn ni a ka sokɔfetaga, ani nɔgɔw fanba, n'o bena dugukolo kan walima fani ni o jɔgɔnaw. A saniyacogo: o ye ka nɔgɔ farikolo bɔ a la ni farikolo cogoya b'a la, ani k'a yoro saniya ni jii ye walima ni saniyafen gerew ye.

Dalilu ye fɛn min ka nɔgɔya yira:

1- Adamaden jẹgẹn ani a ka dakɔmataga.

2- mazyu ani Wadiyu¹.

3- fɛn dakɔmataga min sogo dɔmu te daga.

4- Muso ka lada jeli ani jigili jeli.

5- Wulu daji.

6- jufa, wa fɛn be bɔ o kiti la:

- Adamaden ni a sala.

b- jɛgɛ suu ani tɔn suu.

C- fɛn minw jeli te boli o la olugu suu, i nafa nimɔgɔ, ani menemɛnɛ, ani liden, ani o jɔgɔnaw.

D- jufa kolo ani a geren ani a sɔni ani a si ani a kɔnɔni si.

kɔsɔ saniya cogo:

¹ (mazyu): Jii misennin dɔ le kuleri t'a la, a be bɔ jɔgɔn tolon wagati la, walima miiri wagati cɛnimusoko la, walima ni mɔgɔ b'a fɛ ka cɛnimusoko ke, walima fileli wagati walima koo gerew o jɔgɔnna koow la. A be bɔ dɔni dɔni wa a dɔla a te sɔmi a la. (Wadyu): Jii gwɛman ne min ka giri ni a be bɔ mɔgɔ jɛgɛnɛn kɔfɛ, walima ni a be fɛn girinman dɔ kɔrɔtara.

1- ni jii ye, a le le ye aslu ye nɔɔɔ saniyali la, mɔɔɔ te bɔ o la ka taga o nɔɔɔna gɛɛ la.

2- Sariya nana ni mankutu min ye fɛn nɔɔɔniw walima fɛn min nɔɔɔ la saniyali cogo ya.

a- bigɛn jufani golo be saniya ni a koroli ye (o kɔɔɔ ye ko: ka saniya ni safinɛ ye o ni a nɔɔɔnnaw).

minan saniyali ni wulu k'a da don a kɔɔɔ; o be a ko sian wolonfila; a fɔɔ be kɛ ni cɛncɛn ye.

O jabi: Fani saniyali ni lada jeli k'a sɔɔɔ: a be a shyɛn kabɔ a ka fani la, o kɔ a be a ko ni jii ye, o kɔ a be jii funfun a kan, ni a tagamasinɛ dɔ tola o kɔ, o te foy kɛ.

Muso ka fani duguman yɔɔɔ saniyali; o be kɛ ni dugukolo saniyanin ye min be sɔɔɔ a kɔfɛ.

h- Ka fani saniya ka bɔ dencɛman jɛgɛnɛ la, o ye k'a jii funfun a kan, ani a be ko ni a kɛla denmusoman jɛgɛnɛ ye,

Ka fani saniya ka bɔ mazyu ma be kɛ ni jii funfun ye a yɔɔɔ kan.

z- Samara kɔɔɔyɔɔɔ saniyali; o ye k'a jɔsi dugukolo saniman kan.

Ka dugukolo saniya ka bɔ kɔɔɔ ma; o be kɛ ni son fani jii bon ye o yɔɔɔ kan, walima k'a toy fɔɔ tele be a ja walima fɔɔɔ, ni nɔɔɔ nɔɔn foy si tey o be a yira ko a saniya la.

**A sabana: Bara minw kɛ be haramuya seliji
tɪɛ na man:**

Fɛn minw be haramuya selijidan man ani janaba

nɔɔ tigi:

1- Seli, a kela seli wajibiniw ye walima nafilaw; K'a sababu ke Ibn Omar ka hadisa ye, Alla ka dipe be o fila man, ko kira, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ko:

«لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً بِغَيْرِ طَهْوٍ».

(Alla te seli mine ni a ma ke ni saniya ye)¹.

2- Ka maga kurana la; Kaben min nana kitabu kɔnɔ Alla kira, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ye min sebe Amru bun Hazmi ye, a ka kuma kɔnɔ ko:

«لَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ».

«Mɔɔ si man kan ka maga kurana la fɔɔ mɔɔ min ka sani»².

3- Ka Alla ka so (Kaaba) lamini. Kaben Alla kira ka kuma ma:

«الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ صَلَاةٌ، إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَبَاحَ فِيهِ الْكَلَامَ».

«Ka Alla ka So lamini o ye seli dɔ le ye, fɔɔ dɔɔn Alla ka kuma daga a la»³. Alla kira, nema ni kisi be a kan, ye seli jii ta tawafu kosɔn. wa a sabatila kabo a fe, Alla ka nema ni kisi be a ma, ko a ye muso hayda

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (224).

² malik ye a lakali Muwatɔa kɔnɔ hadisa la min jate ye (680 ni 219), ani Darimi hadisa la min jate ye (312), ani Abdurazaq a ka Musanaf kɔnɔ hadisa la min jate ye (1328), ani Al-Albani y'a jate sohuhu ye Irwaa al-Galil kɔnɔ hadisa la min jate ye (122).

³ A-Nasa'i y'o lakali hadisa la min jate ye (12808), ani Ahmad hadisa la min jate ye (15423), ani Al-Albani ye a soha Irwa' al-Ghalil kɔnɔ hadisa la min jate ye (121).

to bali Alla ka So lamini fɔɔ a ka saniya.

Nga fen minw be haramuya mɔɔ ma Jɛnɛba nɔɔ be min na kerɛnkerɛnnenya la o ye:

1- kurana kalan; Kaben ni Ali ka hadisa ye , Alla ka dipe a ma: «Fen si tun t'a kumaniya - o kɔɔ ye ko kira Alla ka nɛma ni kisi be a ma - kuran kalan ma, ni jɛnɛba tɛ»¹.

2- Ka to misiri kɔɔ k'a sɔɔ i ma seliji ta; Alla kɔɔtani ka kuma kɔɔn:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا...﴾

﴿Ya! aw minw limaniya la, a kana gɛɛ seli la k'a sɔɔ a suleni le fɔɔ a k'a lɔn a be min fɔ la, walima ni jɛnɛba nɔɔ be aw la, fɔɔ tagama a la dɔɔɔn, fɔɔ a ka ko...﴾ [An-Nisa' 43].

Ni mɔɔ ka seliji ta jɛnɛba nɔɔ be mɔɔ min na, a be daga a ye ko a ka sigi misiri kɔɔ. O cɔɔ kelen na, a be daga mɔɔ ye jɛnɛba nɔɔ be mɔɔ min na ka tɛmɛ misiri la, ni a ma sigi a kɔɔ.

Naaninan: Mɔɔ b'a yɛɛ lafiya cogo min na, o jogow:

A Kanuni ne sokɔman taga tuma:

1- Ka yɛɛ mabɔ mɔɔw la, ani ka yɛɛ sutara jɛgɛnɛ kɛ yɔɔ la ka bɔ mɔɔw ma.

¹ Ibnu majah y'o lakali hadisa la min jate ye (nɔɔɔɔɔ 594) ni Ibnu Hiban hadisa la min jate ye (799), ani Albani y'a ke Da'ifu ye Sunani Tirmizi kɔɔ hadisa la min jate ye (146).

2- duawu min be ke ka don, ka o fo, o ye:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ».

«Ya Alla, n'be tanga pini I fe kabo sitana cemanw
ani a musomanw ma»¹.

A yere lafiya wagati la, a be jagoya:

1- ka i Saniya ka bo jegenen ma.

2- ka lebu sutara.

A be haramuya sokoman taga tuma la:

1- K'i jeson kibla man walima k'i kodon a man.

2- ka sokoman taga ke mogow ka siraw kan,
walima o ka jama yowow la.

3- ka jegenen ke jii sigini la.

Ko minw be koniya mogow ya yere lafiya tuma na:

1- Ka i kinibolo maga i ceyala sokoman taga
tuma na.

2- Ka i lasaniya ni jii ye walima ni farakolo ye ni
kinibolo ye.

3- ka kuman dakoman taga tuma la, sani-sani ka
Alla togow fo.

**Lorunan: Yere lasaniya ni jii ye ani fara ye
kitiw:**

Saniyakeli ni jii ye: o le ye ka nogow boy ni jii ye
nogow min bola sira fila la.

Ka yere josi: o le ye ka nogow min bola sira fila la,
ko nogow boy ni a ma ke ni jii ye.; i nafa kabakuruw

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (142), ani muslim hadisa la min jate
ye (122).

ani lotisi.

Fen saratiw saniya be ke ni min ye ni jii te:

1- A ka ke fen dagani ye.

2- A ka ke fen saniman ye.

3- ka ke fen ye min be mogo saniya .

4- A man kan ka ke kolo ye walima bigan ka sokoman taga.

5 - A kana ke ni bonyafen ye; i nafa papiyew Alla togo sebenin be minw kan.

A daganin le ka saniya ke ni kabakuruw wala o jagona fenw doron ye, n'a y'a soro o ye koo fila dafa:

1- Nogo kana teme a bo yoro kan.

2- O saniyako ka kan ka ke ni kabakuru saba walima minw ka ca ni o ye, wa o be se ka saniya ke.

worɓan: seliji kitiw:

Sliji be wajibiya bato saba koson:

1- Seli, a ka ke farida ye walima nafila.

2- ka maga kurana la.

3- ka Alla ka so lamini.

Seliji saritiw:

1- Silamaya.

2- Hakili.

3-Danfarali.

4- Ganiya: a yoro ye dusukun ye, a foli da la o ye bida ye, Mogo o mogo ka selijita lapini, o tigi ka Ganiya, Nga, seliji farikolo yorow koli sumaya jini walima saniya jini koson; o te seliji ye.

5. k'a kiti tugu jagon la: o ye ko a kana a Ganiya

k'a tige fɔɔ a ka saniya ye dafa.

6- seliji wajibiya kow tigeli, Mɔɔ minugu bɔla o la o ye: minw ka jɛgɛnɛ te tige, ani muso minw ka joli be bɔ wagati jan kɔnɔ..

7- Saniya ni jii ye walima ni kaba ye ka kɔn, ni jɛgɛnɛ walima sokɔman taga bɔla mɔɔ min na .

8- Jii ka saniya, ani a ka dagali.

9- ka fɛn bɔy min be a kɛ jii te se fari ma.

10. Seli wagati dɔnli mɔɔ ye min nɔɔ be a la wagati bɛɛ la.

Seliji faridaw:

1- Nan koli, ani da kusukusuli ni ka jii fiyɛ kabɔ nun la.

2- Ka bolo fila ko ka nɔɔkun fila fara a kan.

3- Kun bɛɛ masusali, ani tolo fila be o la.

4 Sen fila koli ka sen kuru fila fara a kan.

5- ka tuguli kɛ seliji sɔɔɔlanw ni jɔɔɔnɛ.

6- tugu jɔɔɔnyali: a kana wagati jan bila sɔɔɔlanw koli ɛɛ.

Seliji kɛ cogoya:

1- Alla Tɔɔ fo li.

2- tɛɛɛ fila koli sɔɔɔn saba.

3- ɔan ta koli sɔɔɛ saba, ani da kusukusuli ani jii sama kadɔn nuun kɔnɔ.

4- Bolo fila ko fɔ ka taga se nɔɔkunw man sɔɔɛ saba, k'a damine kininbolo la, o kɔfɛ numanbolo.

5- Kun masusali ka fara tolo fila kan.

6- ka sen fila ko ka taga bila senkuru fila la sɔɔɛ

saba, ka ƒoƒo kininbolo sen man, o kɔfɛ numanbolo sen.

seliji tiɲɛ fɛnw:

1- fɛn min be bɔ ɲanfɛla la ani kɔfɛla, i nafo ɲɛgɛnɛ ani ƒɔɲon ani sokɔmataga .

2- fɛn nɔɔɔni caman Boli farikolo la.

3. Hakili boli sunɔɔɔ koson walima ko gɛrɛ koson.

4- ka maga lebu la ni bolo ye, a kɛla ɲɛfɛ yɔɔɔ ye walima kɔfɛ yɔɔɔ , kasɔɔɔ fɛn te o ni bolo ni ɲogon cɛ.

5- Nogɔmɛ sogo domuli.

6- ka bɔ silamaya la, Alla ka an ni silamaw tanga o ma.

Wolonfilanan: Khufu ni sosɛti ɲosi kitiw:

1- Khufu: Fɛn min be don sen na kabɔ biganw golo la a n'o ɲogonw.

2- Sosɛti: Fɛn min be don sen na kabɔ shi la walima kɔɔonifu la ani o ɲogonaw.

Sosɛti ɲosi saratiw:

1- Ka o don saniya dafani kɔfɛ.

2- o ye sen fila ni sen kuru fila datugu.

3- O ye kɛ o ka sani.

4- ɲosi ka kɛ wagati kɛrɛkɛrɛni la.

5-masusali ye kɛ seliji la, a kana kɛ jɛnɛba koli la.

6- Khufu ani a ɲogonaw ye kɛ halala ye. ɲosili te daga tɔɲonli fɛn kan, walima hariru kan kabɛn cɛɛ man. Sabula nɔɔɔya te kɛ haramu fɛn na.

ɲosili wagati :

tele kelen ni su kelen sigibaga ye, tagamakela ta ye lon saba ni su saba.

jɔsili cogoya :

A b'a bolo pigi ni jii ye, ka soseti walima Khufu sanfe yɔɔɔ jɔsi, k'a ta senkunadenw ma ka taga a bila senkala man, sian kelen.

Fen jumanw be jɔsili tiɲe:

Jɔsili wagati banli.

2- Soseti fila walima kelen boli.

3- jɛnɛba nɔɔɔ sɔɔɔli.

Khufu jɔsili kiti:

Nɔɔɔya le, a keli ka fisa ni Khufu fila boli ye ani sen fila koli; Alla ka nɔɔɔya mine kosɔn, ani ka Alla ka ciden ladegi, Alla ka nɛma ni kisi be a ma, ani ka bida mɔɔɔw fɔnkɔ jɔɔɔya.

3- Ka bandiw ani imama (kundatuguna sugu dɔ le) ani kɔli jɔsi:

Bandiw: O ye fen min be siri la sɔɔɔlan kan min kari la; min kela ka bɔ bɔɔɔ walima yiriw la ani o jɔɔɔnaw.

Asɔɔib: Fen min be siri joli walima mandimi yɔɔɔ walima jɛniyɔɔɔ kan, kabɔ fani la ani o jɔɔɔn na fenw.

Lusuk: min be bila joli walima sumuni kan furakeli kaman.

O jɔsili kiti ye:

A be daga: n'a toli makoya bey, a sarati ye ko a kana tɛmɛ a makoya yɔɔɔ kan.

A te daga: ni a makoya ba na, walima ni geleya te sɔɔ walima tɔɔ te a boli la.

jɔsili kɛ cogo a kan:

a b'a kerefe yɔɔ ko, ani ka a yɔɔ bɛɛ masusa. Min temena seliji yɔɔ kan, o masusali te daga.

Seginan: Tayamamu kitiw:

Tayamamu: O ye ka panda ani bolo fila masusa ni cencen ye, ni saniya Ganiya ye, cogo kerekereɛni dɔ la.

A kiti:

Tayamamu be kɛ seliji ni koli non la, ni jii tey, walima ni i te se ka jii labara.

Kolon min be a ladagali la:

Tayamamu ye Muhamadu Alla ka nema ni kisi be a ma mantonw ta ko kerekereɛni dɔ ye, A tun ma lon manton temeninw na, Alla ka lawasali koson ni manton ye, ani pumanya bolo man o ye.

Lahalaya minw la Tayamamu be daga:

1- Ni a ma jii sɔɔ, sokɔɔ yɔɔ la walima tagama sira la, a y'a jini, a ma a sɔɔ.

Ni jii b'a bolo, a mako be k'a min, walima ka tobili kɛ n'a ye, o tuma na, n'a y'a yere saniya n'o ye, o bena a tɔɔ a mako la, a be siran jimi logɔ je, wala adamaden gerew wala bigen gerew ka jimi logɔ je minw bonye ni le.

3- Ni a siran na ko jii labarali bena a fari tɔɔ a ka jangaro koson, walima a ka keneya la soumayali koson.

4- Ni a ma se ka jii labara jangarɔ kosɔn, a te se ka foy ke ni jangaro min ye, mɔɔ t'a fe min b'a demɛ k'a seliji ta, a siran na wagati boli jɛ.

5- Ni a siran na nɛnɛ jɛ jii labarali kosɔn, ani a ma fɛn sɔrɔ a be jii kalaya n'o ye, a ka Tayamamu ke k'a seli.

Tayamamu ke cogo:

Ka bɔɔ gisi ni a bolo fila ye k'a bolokɔniw firifiri, o kɔfɛ ka a pa masusa ni a bolokɔni kɔnɔnan ye, ani ka a bolo kɔnɔ fila masusa ni a tɛɛ ye, ka masusali ke ka a pa ni a bolo kɔnɔ fila bɛɛ bɔ.

Tayamamu tiɛ fɛnw:

1- Jii sɔrɔli, ni Tayamamu kɛla jii sɔrɔ baliya koson, walima ka se ka jii labara, ni tayamamu kɛla dɛsɛ koson ka jii labara.

2- A be tiɛ ni seliji tiɛ fɛnw dɔ ye, walima jɛnɛba ko wajibiya fɛnw dɔ ye, i nafa jɛnɛba, ani lada jeli ani jigili kɔ.

Mɔɔ min te se ka jii labara ani ka Tayamamu ke, o ya kiti:

Mɔɔ min ma jii ni bɔɔ sɔrɔ, walima a kɛla cogo la a te se ka jii walima bɔɔ maga a fari la; a be seli ke ka kɛɛ ni a cogo ye, n'a ma ke ni seliji ye ani Tayamamu, sabu Alla te mɔɔ si jagoya fɛn na fɔɔ a tigi seko. Ni a nana ke o kɔfɛ ko a ka jii ni bɔɔ sɔrɔ, walima a se la ka o fila labara; a te segi seli kan a ka min ke; sabula a ka min ke a yamaruyala o le la. Alla kɔrɔtani ka kuma koson:

﴿...فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ...﴾

﴿...O la, a ye siran Alla ꞑe ni a se ko ye...﴾ [At tagaabun: 16], Ani Alla kira ka kuma koson Alla ka nema ni kisi be a ma:

﴿إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾

«Ni n' y'aw yamaro ko do la, aw ye a ke aw se ko la»¹

Fayida: Ni a ye tayamamu ke jenneba koson, o kofe a ye jii sɔɔ, a be ko kura ye.

Kɔnɔntɔnnan: hayda ani bange jeli kitiw:

A folo: hayda:

O ye jeli maloni ani dan jeli ye, min be bo muso denso la, wagati lɔniw la. wa tuma cama la, a be bo kalo beɛ tele wɔɔɔ walima tele wolonfila, a be se ka caya ni o ye walima ka dogoya ni o ye, Muso ka kalo be janya, ani a be surunya, ka keɛɛ ni Alla korotani y'a laben cogoya ye a ka danfenw la.

Hayda kitiw:

1- Muso min be hayda la a te seli, a te sun, o te mine a man fana.

2- Hayda muso be sun jurusara nga a te seli jurusara, n'a saniya la.

3- A te daga a ye ka Alla ka so lamini, Ani a te kuran kalan, A te sigi misiri kɔɔ. 4- A haramuya la a cɛɛ ma ka jɛn ni a ye, foɔ a ka hayda ka tige, ani a

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (7288), ani Muslim hadisa la min jate ye (6066).

haramuya la a ma o denwolo jeli koson, a be se k'o
bee lajeni ke.

Ninili filana: Seli:

A folo: seli wele ani seli korota kitiw:

Seli wele sariya la Silamaya san folo la, A sariyali
sababu: tuma min na wagati loniya geleyala o man,
o ye jogon ye ka tagamasije bila o la, O y'a yira
AbduLahi bun Zeyid la, Alla ka dije a ma, a ka siko
kon, ani cilaya k'a lasabati.

Seli wele: o ye seli wagati laseli ye. seli korota: O
ye seli loli laseli ye.

Seli wele ni seli korota ye jagoya ye ce jama kan
ka ben seli faridaw man, O fila ye silamaya
tagamasije ba dow ye minw bange ni le, a te daga
ko ka o toy.

seli wele saratiw:

- 1- seli welela ka ke ce ye.
- 2- seli wele ka laben.
- 3- seli wele ka tugu jogon na.
- 4- Seli wele ka ke wagati donli kofe, Minw te don
o la, o ye: seli wele folo ye fajiri la ani Juma lon na.

Seli wele sunaw:

1. Ka a bolokoniden fila bila a tolo fila la.
- 2- ka seli wele wagati kun folo la.
3. Ka pan ye lema kinibolo ni numanbolo fe, "Haya
'ala s-Salah" ani "Hayya 'ala l-Falah" foli wagati la.
4. Seli wele baga ye ke kan duman ye.
- 5- Ka seli wele kumaw fo donni donni, ni a ma ke

a kumadenw janya ye, walima k'a seli wele janya ka teme.

K'a lo a ka kuma bee kan.

7- K'i jessin kibila ma seli wele wagati la.

Seli wele kumakanw ye tan ni loru ye, i nafa Bilali (Alla ka dije a ma) tun be seli wele la n'o ye cogo min na Alla Kira (Alla ka nema ni kisi be a ma) jefɛ tuma bee.

Seli wele kumakanw:

(Allahu Akbar): shyen naani.

(ash hadu an la 'ila ha ilaa lahu): shyen fila.

(ash hadu ana muhamda rabiri lahi): shyen fila.

(haya eala solaah): shyen fila,

(Hayya 'alal-falah): shyen fila.

O kɔfɛ, a b'a fo ko: "Allahu akbar" shyen fila.

O kɔfɛ a be laban ni (Laah ilaaha illa Laahu): shyen kelen.

A be a fara Fajiri seli wele kan Hayya alal Falah kɔfɛ: (Seli ka fisa ni sunɔgo ye) shyen fila; Sabula o ye wagati ye mɔgow fanba be sunɔgo min na.

Seli korɔta ye kumakan tan ni kelen ye a b'o kalan jona jona, sabu o ye ka mɔgow lalɔniya minw be seli yɔro la, o la, kun t'a la k'a janya..

A fɔcogo i nafa ninugu:

«Allahu Akbar»: shyen fila.

(ash hadu an la 'ila ha ilaa lahu): shyen kelen.

(ash hadu ana muhamdan rabiri lahi): shyen kelen.

(Hayya ala sōlah): shyen kelen.

(Hayya alal falah): shyen kelen.

(qad qamat sōlah): shyen fila.

«Allahu Akbar» shyen fila.

(Laah ilaaha illa Laahu): shyen kelen.

A Kanuni ne seli wele men бага ye, ko a ye fen fō seli welela be min fō, fō (Hayya ‘ala al-sōlah), ani (Hayya ‘ala al-falah), o yōrō la a b’a fō ko: (La hawla wa la quwata illa billah), O kōfē a be sōli kē kira kan, Alla ka nēma ni kisi be a ma. O kōfē a b’a fō:

«اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ، وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مُحَمَّدًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْوَعْدَ».

“Ya ne tigi Alla, ni welekan dafani tigi, ani seli lōni tigi, i ka sababu ni fisamanteya di Muhamadu ma, k’a kunu a ka kaburu kōnō ka taga lōyōrō tanoni la i tun ye min lahiru ta a ye, can na, i te i ka lahiru bōrōto ”¹.

Ani a be a fō:

«رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ ﷺ نَبِيًّا».

«Ne sōnna Alla man n'tigi ye, ani silamaya ma nka dina ye, ani Muhamadu nēma ni kisi b’a ma nka Nabipuman ye»².

Misiri la bōli be haramuya seli wele kōfē, fō

¹ Sheku Abdul Aziz bin Baaz, Alla ye hine a la, a ko a ka fatwa kōnō (29/141) ko: (Bayhaki y’a fara a kan ni sanadu puman ye ka bō Jabir fē, a ka kuman kōfē: «i ye lahiri min di a ma»: «I te lahiri bōrōto»).

² Al-Tirmizi y’o lakali hadisa la min jate ye (2635).

loyura koson walima ni kosegi Ganiya ye.

Seli fila kafoli la, a be dan seli wele kelen doron ma, ani seli korota seli kelen kelen kaman.

A filanan: seli nafa n'a fisamatiya:

Seli ye Silamaya ruknu bee la geleman ye, sereya fila kofe, Wa loyoro kerekere ni b'a ye, Sabu Alla y'o faridaya a ka ciden kan (Alla ka nema ni kisi be a ma) sanayere sufe sankolo la, O be yirali ke a ka bonya la, ani a faridaya sabatili, ani a daraja Alla yoro la, masa ba min ka bon.

Wa hadisa cama be o nafa ni a wajibiya yira mago kelen kelen bee kan, Ani a faridaya loni le wajibiya boloma silamaya dina kon.

Min b'a yira ko a wajibiyani le ani a ko gereyani le: o ye kumaden cama ye ka bo kurana ni hadisa kon, o do ye:

1- Alla korotani ko:

﴿...إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

Alla ko: “Can na, seli ke la limaniya jon bee kan wajibi ye a wagati la.” [An-Nisa: 103]. A koru ye: a faridani le wagatiw kon, Alla ka ciden, Alla ka nema ni kisi b'a ma, ye minw yira.

2- Ani Alla korotani ka kuma:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ...﴾

(o ma yamaruya fwa o ka Alla bato, ka ke konogeya bagaw ye Alla ye ani tilenbagaw ye dina la, ani ka seli lo...) [Bayina: 5].

3- Ani Alla korotani ka kuma:

﴿إِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ...﴾

ni o tubila, ka seli lo, ka jaga bo, ola olugu kela
aw badenw ye dina konɔ... [A Tawba: 11].

4- aminena ka bo Jabir Alla ma dipena o fila ma,
ko Alla kira nema ni kisi be a ma, ko:

«إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ».

«Seli toli le be ceɛ ni filankafɔya ani kafiriya ce»¹.

5- a minena Burayda fe, Alla ka dipe a ma, a ko:
Alla kira nema ni kisi b'a ma, ko:

«الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ».

«danfara min be an ni kafiriw ce; o ye seli ye, o
la, mɔgo mɔgo ye seli toy, o kafiriya la»².

Ani lonikelaw ben na mɔgo kafiriya kan min ban
na seli wajibiyali ma, Nga mɔgo min k'a toy saliya ni
ko mabila koson, min sabatila o ka ko la o ye kafiriya
ye fana, hadisa kenema temeni koson, ani Sahabaw
ka ben kan.

Sabana: seli saratiw:

1- a wagati donli:

Alla korotani ka kuma koson:

﴿...إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye: 82.

² Al-Tirmizi ye o lakali hadisa la min jate ye (265), a ko: hadisa numan
keneman garibu le, wa Al-Albani y'a keneyali Sahih al-Targhib wal-Tarhib
konɔ.

“Can na seli kɛla wajibi ye muminuƙ kan a wagati la”. [An nisa]. O Kɔrɔ: a faridani le wagati kɛrɛkɛrɛni dɔw la.

Seli jagoyaniw wagati i naƙɔ ni nugu:

A- Fajiri: ka bɔ Fajiri kɛnɛ cili la fɔɔ tele kɛnɛ boli.

b- Selifana: K’a ta tele jɛgɛn ma kabɔ san cɛma, fɔɔ ka taga a bila fɛn bɛɛ suma be kɛjɛ ni a yɛrɛ ye.

C- Lanzara: ka bɔ selifana seli wagati ban ma fɔɔ ka se tele nɛrɛya culɛri ma, ani a dɔrura wagati ye fɔɔ ka se tele ben ma.

D- fitiri seli: Ka bɔ tele ben na fɔɔ ka taga se culɛri wulen tununi ma.

E- Isha (sagafo): Ka bɔ fitiri bani la fɔɔ ka taga su tilan ma.

2- ka lebu sutara:

O ye Fɛn min ka kan ka sutarali, a kɛnɛyali jugu yɔrɔ, ani ka manloya o man. Cɛ lebu ye ka bɔ barakun la ka taga se kinbiri kun ma, Muso fan bɛɛ ye lebu ye seli la, fɔɔ a pada, A k’a pada sutara ni a be wali cɛɛw kɔrɔ, o kɔrɔ ye ko: cɛ minw furu ma haramuya a ma.

K’i ma bɔ nɔgɔ la:

Kɔsɔ ye sɔgɔ kabirin do, a ya mɔɔ be seli komanniya; i ko suyoo, bɔɔ, jeliba, ani Fɛn wutuman, a be je ka sɔrɔ farikolo la, ani seli yɔrɔ la, ani fani la.

4- K’i jɛsin kibla ma:

Kibla ye Kaaba bonyɛni ye. A be wele ten sabu

mogow b'o jesin a ma.

Seli te jan fow mogow k'a jesin kibla ma, Alla kowotani ka kuman koson :

﴿...وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ...﴾

...a be yow yow, a ka a jan sin a fan fe... . [Al-Baqarah 144] .

5- Ganiya:

A kow ye Arabu kan kolo ge la ko lapini, Ani a kow ye silamaya la, o ye ka bato keli Ganiya siri masurunya boloma Alla kowotani la. Ganiya yow ye dusukun ye, o la a te daga ka fow ni nen ye, o yere ye bid'a le ye.

Nanina: Seli losenw:

O ye losen tan ni nani ye:

Losen folo: loli ni a se bey:

Alla kowotani ka kuman koson:

﴿...وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾

A ye lo Alla ye ni yere majigi ni a kana batoli ye. [Bakara: 238]. Imran ka hadisa la , Alla ka dipe ma, ka mine Cila la, Alla ka nema ni kisi be a ma:

«صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ».

«i ka seli ke i loni, n'i ma se ola i be sigi, n'i ma se ola i be a ke i geren kan»¹.

Ni a ma se ka lo jangaro koson; a ye seli ke a

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1117).

lahalaya cogo la, a sigini walima a kere kan, Banabagato misaliya ye i nafa: Siranbagato, ani fani te mogo min na, ani mogo min mako be ka sigi walima ka la furakeli koson min be a jini a fe ko a kana lo. O cogo kelen na fana, lujura be di mogo ma ka loli toy, min be seli ke limamu ratibu kofe min te se ka lo; o la, ni limamu ka seli ke a sigini le, a ko mogow be seli ke o sigini le ka tugu o ka limamu ko. A be daga ko ka nafila seliw ke i sigini le, hali ni i be se ka lo, nga a baraji te ke i ko lolibaga ka baraji.

Losen filana: Takbiratu folo seli damine la:

Alla kira ka kuma koson Alla ka nema ni kisi be a ma:

«أَتَمَّ اسْتَقْبِيلَ الْقِبْلَةِ، وَكَبَّرَ».

«O kofe, i jesin kibla ma, ka takbiratu fili»¹.

A focogo ye ko: (Allahu'akbar), foy gere te fo a no la.

Losen sabana: Fatiha kalan:

Alla kira ka kuma koson Alla ka nema ni kisi be a ma:

«لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ».

A ko: « seli te mogo ye mogo min tigi ma Fatiha kalan»².

Losen naaninan: Ka kinbiri mine raka bee la:

¹ Bukhari yeo bo nimerɔ (6251) la, ani Muslim nimerɔ (884) la.

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (756) ani Muslim hadisa la min jate ye (872).

Alla korotani ka kuma koson :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا...﴾

E! Alu minugu limaniya la, a ye ruku ke ani ka sujudu ben... [Al-Hajj 77]

Losen loruna ani woronan:

Ka wuli ka bo ruku la, ka lo ka telen i ko a lo cogo folo la, sabu Alla kira Alla ka nema ni kisi be a ma dume la o keli la.

Kira, Alla ka nema ni kisi be a ma, y'a fo mogo ye min ma a ka seli dafa:

«ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا».

«O kofe i be wuri k'i lo ki telen ka jan»¹.

Losen wolonfilanan: Ka Sujudu ben farikolo yoro wolonfila kan:

Tenda ani nuun gala, ani tege fila, ani kinbiri kun fila, ani sengoniw, Alla kira ka kuma koson Alla ka nema ni kisi be a ma:

«أَمَرْنَا أَنْ نَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: الْجَبْهَةِ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ، وَالْكَفَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ».

«An yamuruya la ko an ye sujudu ben farikolo yoro wolonfila kan: tenda, a y'a bolo sun a nuun la, ani tege fila, ani kinbiri kun fila, ani sengoniw»².

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (793), ani Muslim hadisa la min jate ye (398).

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (812), ani Muslim hadisa la min jate ye (490).

Losen seginan: Ka wuri ka bɔ sujudu la ani ka sigi sujudu fila ni nɔgɔn cɛ:

Ka bɛn Aisha ka hadisa ma, Alla ka diɲɛ b'a ma:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ، لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ جَالِسًا».

«nabijuma (Alla ka nɛma ni kisi be a ma) tun kɛ la, ni a y'a kun wuri ka bɔ sujudu la, a tun te sujudu bɛn fɔɔ a be sigi ka telen ka jan»¹.

loŋsen kɔnɔndɔnan: mafa loŋsenw bɛɛ la:

O ye mafa ye, hali ni a dɔgɔyala, ka bɛn Kira ka kuma ma nɛma ni kisi be a ma, a y'a fɔ mɔgɔ ye min ma a ka seli dafa, ko:

«حَتَّى تَظْمِنَ».

«fɔɔ i ka mafa»².

Losen fila: tannan ni tan ni kelennan:

Taiya laban ani sigili a fɔli la: Ka bɛn ni Ibn mas'ud ka hadisa ye, Alla ka diɲɛ a ma, a ka min lakali ka bɔ kira fɛ nɛma ni kisi b'a ma ko a ko:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

«Ni aw kelen ye seli kɛ, a ka fɔ ko: attahiyatu lillahi wa solawatu wa tɔyibatu, assalamu ealayka 'ayuha nabiyu warahmatu lahi wabarakatuhu,

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (498).

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (724), ani Muslim hadisa la min jate ye (398).

assalamu ealayna waealaa ibadilahi solihina, 'ash hadu an la 'ilaha 'ilaa lahu wa'ash hadu ana muhamadan abduhu warabirihu»¹.

Lösen tan ni filana: Solatu keli tahiya laban la Nabijuma kan, nema ni kisi b'a ma:

Ko a be a fo:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ».

"Allahuma soli a la Muhamadin"² Min be fara o kan, o ye sunna ye.

Lösen tan ni sabanan: ka lösenw tugu jongo la:

Sabu Nabijuma, Alla ka nema ni kisi be a ma, a tun be o ke tugukan bolo ma, Ani A ko:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي».

«Aw ka seli ke i nafa aw y'a ye n'be seli ke cogo min na»³. A ye ce min ma a ka seli dafa laloniya o fen la tuguli bolo ma, a ye a fo ni «suma» ye min koro ye ko o kofe.

Lösen tan ni naaninan: Salamu aleykum foli:

Alla kira nema ni kisi be a ma ka kuma koson:

«وَحَاتَمُهَا التَّسْلِيمُ».

«Ani a kunceli ye Salamu foli ye», Ani a ka kuma:

«وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ».

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (797) ani Muslim hadisa la min jate ye (402).

² Al-Tirmizi y'o lakali hadisa la min jate ye (839).

³ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (6008).

«A laban ye salamu foli ye»¹.

Lɔruna: Seli wjibina kow:

O ye fɛn seegi ye:

1- Allahu akbaru fɔ bɛɛ fɔɔ Allahu akbaru fɔɔ.

2- Ka fɔ ko : “ subhana rabiyal azim ” shyen kelen ruku la. Sunna ye ka dɔ fara a kan fo ka se saba ma, o min ye a dafa fitinin ye. ani fo ka taga se tan ma, o ye a sanfɛla ye.

3- Ka fɔ ko: “Samia lahu limanne hamida” kɔrɔta tuma ka bɔ birili la; o ye limami ta ye, ani mɔgɔ kelenna seli бага.

4- Ka fɔ ko : “rabana walakal hamdu” i wiritola ka bɔ ruku la.

5- Ka fɔ ko: “subhana rabiyal aala ” shyen kelen, sujudu la. A kanuna ka dɔ fara a kan fo saba.

6- K'a fɔ ko: «rabi igfir li» sujudu fila ni jɔgɔn cɛ shyen kelen, A kanuna k'a se saba ma.

7- Tashahud fɔɔ, o ye ka fɔ ko:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

«Foli, ni solii, ani fɛnpumanw ka kan ni Alla le ye. Kisi b'i ye, ya e le kira, ani Alla ka hine n'a ka baraka. Kisi ka kɛ anw ni Alla bato бага tilenninw kan. Ne be sereya kɛ ko tigi gɛrɛ tey ni Alla tɛ, ani ne be

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1110).

sereya ko Muhamadu ye a ka jon ye na ka ciden ye».

1

8- Ka sigi tashahud folo koson.

6. Seli sunnaw:

seli sunnaw, o toli te seli cen, O be Tilanyoro fila ye: kuman la sunnaw, ani bara la sunnaw.

Folo: kuman la Sunnaw:

1- seli dayerele duawu, fɔcogow be o la, o do ye:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا غَيْرُكَ».

«subhaanaka allahumma wabihamdika, watabarak'asmuka, watahaalaa jaduka, walaa 'iilaaha ghayruka»².

2- Ka tanga pini ke Fatiha ne, O ye foli ye: «Ne be tanga pini Alla fe ka bo Sitana ma, min dangani le».

3- Bismillahi rahmani rahiim kalan ne, O ye kuman ye: “N’be a damine ni Alla togo ye min ye dunya hine lawasani tigi ye min ye lahara hine kerekere ni tigi ye”.

4- Fen min be fara shyen kelen kan ruku ani sujudu subhana lahi foli kan.

5- min be fara shyen kelen foli kan:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي».

«rabbi igfir li» sujudu fila ni jagon ce.

6- ka fo ko :

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (835).

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (743), ani muslim hadisa la min jate ye (399).

«مِلْءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ
بَعْدُ».

«mil'a samawati, wa mil'a l-ardhi, wa mil'a maa baynahuma, wa mil'a maa shiita min sheine bahdu». A ka kuman kɔfɛ:

«رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ».

«rabbana walakal hamdu»¹.

7- ka kalan kɛ Fatiha kɔfɛ.

8- ka fɔ ko:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا
وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ».

«Ya Alla, ne be tanga pini i fɛ ka bɔ jahanama tɔɔ ma, ka bɔ kaburu tɔɔ ma, ka bɔ penamanya ni saya fitna ma, ani ka bɔ dajjal fitna ma»². Ani min be fara o kan ka bɔ Duawuw la taiya laban na.

A filanan: Baraw ka sunna:

1- Ka bolow fila kɔɔɔta fɔ ka se kamankunw man waliman tolow, yɔɔɔ naani na:

A- Allahu akbaru fɔlɔ la.

b- Tuman min na a be kunbiri mine la.

A- Tuma min na a be wuli la ka bɔ kunbiri la.

D- ani Tuma min na a be wuli la lɔ sabanan kama.

2- Ka bolo bere bila bolo jugu kan disi kan, lɔli

¹ Tirmizi y'o lakali hadisa la min jate ye (266).

² Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (588).

wagati la, sani a ka a kinbiri mine ani a wirili kɔfɛ.

3. Ka sujudu ben yɔrɔ file.

4- Ka bolo sanfelaw mabɔ gɛɛfelaw la sujudu wagati la.

5. Ka kɔnɔbara mabɔ woto fila la sujudu fila wagati.

6- Ka sigi, k'a sen bɛɛ lɔ ka sigi sen jugu kan seli sigi yɔrɔw bɛɛ la, fɔɔ lɔ saba seli ni lɔ naani seli taiya laban la.

7- Sigi ni tawaruk ye Tashahhud laban na, min be kɛ raka saba walima naani seli la (o Tawarruk ye tuma min na selibaga be sigi a siginan kan tashahhud laban wagati la, k'a numanbolo seen bɔ a kininbolo seen kala jukɔrɔ, ani k'a kininbolo seen to tilennin na walima k'a pɛtɛ, ka kɛɛ n'a seko ye. Numuɲa seen be sama kabɔ kininbolo seen jukɔrɔ).

7. seli kɛcogo ya:

1- Alla ka kira, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, ni a tun lɔla seli la, a tun b'a ɲɛsin kibla ma, ka a bolo fila kɔrɔta, ka a bolokunnadenw kɔnɔ fan ɲɛsin kibla ma, k'a fɔ ko:

«الله أكبر»

Allahu akbar

2- O kɔfɛ a be a bolo jugu mine ni a bolo bɛɛ ye, k'o bila a disi kan.

3- O kɔfɛ a be dayɛlɛli kɛ, a tun te dana dayɛlɛli duawu kelen ma, Dayɛlɛli sabatini minw bɔla a fɛ, a

be ben ka dayeleli ke n'o bee ye, o do ye:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

«subhaanaka allahumma wabihamdika,
watabarak'asmuka, watahaalaa jaduka, walaa
'iilaaha ghayruka»

4- O kofe a be a fo:

«أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ».

«Ne be tanga jini Alla fe ka bo Sitana ma, min
dangani le, me nka kalan damine ni Alla togo ye min
ye dunya hine lawasani tigi ye min ye lahara hine
kerekereni tigi ye».

5- O kofe, a be Fatiha kalan, n'a y'o laban, a b'a fo
ko: «Amin».

6- O kofe, a be fen kalan min nogoyala a man kabo
kurana la, Ani a be a kan bo Fajiri seli la, ani fitiri seli
ni sagafo seli lo fila folow la, Ani ka kalan ke ka
gundo yoro tow la. A be seli bee lo folo janya ka teme
filanan kan.

7- O kofe a be a bolo fila korota i nafa a y'o korota
cogo min na seli damine la, O kofe, a b'a fo ko:
«Allahu akbar», ani a be kinbiri mine, A be a bolow
bila a kunbirikun fila kan, k'a bolokunnadenw ce bo,
ka a ko sama, k'a kun ben a ko ma; a t'a korota, a t'a
jigi fana. Ani a be a fo:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» مرة.

«subhana rabiya azim» shyen kelen, A dafali

fitini ye: shyen saba, i nafa a temena cogo min na.

8. O kofe, a b'a kun korota ka soro a b'a fo la ko:

«سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ».

«Samia lahu limanne hamida» Ani a be a bolow korota i nafa a y'o korota cogo min na kinbiri kun mine wagati la.

9- Ni a lo la ka telen, a be a fo:

«اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مِلْءَ السَّمَاءِ، وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ، أَهْلِ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكَلَّمَا لَكَ عَبْدٌ، لَا مَانِعَ لِمَا أُعْطِيتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ دَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ».

«allahumma rabbanaa walakal hamdu, hamdan kasiiran tayyiban mubarakan fihi, mil'as samaa'i, wa mil'al ardi, wa mil'a maa baynahuma, wa mil'a ma shi'ta min shay'in ba'du, ahlal sanaa'i wal majdi, ahaqqu ma qaalal abdu, wa kullunaa laka habdu, laa maania limaa aatoyta, walaa muhtiya limaa mannaata, walaa yanfau zhal jaddi minkal jaddu»¹.
A tun be lo ka telen ni janya.

10- O kofe, a b'a fo Allahu Akbar ka sujudu ben, a te a bolo fila korota, A be sujudu ben a ten kan, ani a nuun kan, ani a bolokunnadenw kan, ani a kinbiri kun fila kan, ani a senkunadenw kan, A be a pesin kibla ma n'a bolokunnadenw ani a senkoninw ye. a

¹ Abu Dawud y'o lakali hadisa la min jate ye (5168).

be a telen a ya sujudu la, A be a tenda bila dugu ma, ani a nuun gala, a be a yere sinsin a tege fila kan, ka a nɔɔɔnkunw kɔɔɔta. a b'a bolo fila mabo a gerefe yɔɔɔ fila la, a be a kɔɔɔ mabo a woto fila la. Ka woto fila mabo a senkala fila la, A b'a fɔ a ka sujudu la ko:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى».

«subhana rabbiyal aala» shyen kelen, A dafa cogo fitini ye shyen saba ye, i nafa a fɔla cɔɔɔ min na fɔla la. a be duawu ke ni duawuw ye minugu nana sunna la.

11. O kɔfe, a b'a kun kɔɔɔta ka sɔɔɔ a b'a fɔ la ko: «allahu akbar». O kɔfe, a be a sen jugu fensen ka sigi a kan, k'a sen bere lo, a be a bolo fila la a woto fila kan o kɔfe a b'a fɔ

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي».

«Allahumma igfir lii, warhamnii, wajburnii, wahdinii, warzuqnii»¹.

12. O kɔfe, a b'a fɔ Allahu Akbar ka sujudu ben, a be ke a filanan la i nafa a ye min ke fɔla la.

13- O kɔfe, a b'a kun kɔɔɔta ka sɔɔɔ a b'a fɔ la ko: «Allahu Akbar», k'a wiri a sen tege kɔɔɔ yɔɔɔw kan, k'a sinsin a kinbirikun fila ni a woto fila kan.

14- N'a ka loli dafa, a be kalan damine. a be lo filanan ke i nafa a ye fɔla seli cɔɔɔ min na .

15- O kɔfe, a be sigi tashahud fɔla kosɔn, ka sigi

¹ Tirmizi y'o lakali hadisa la min jate ye (284).

numansen kan ka kinisen lo, i nafa a be sigi cogo min na sujudu fila ni jɔgon cɛ, A be a kinibolo bila a kini wɔɔ kan, ka a nun ma bolo bila a nun a wɔɔ kan. A be a kini bolo bolokunnaden ba bila a bolokunnaden cɛmannɛta kan, k'a kɛ halaka jɔgon ye (o kɔɔ ye a b'a kuru). A b'e yirali kɛ n'a bolokunnaden filanan ye ani a b'a file. Ani a be a fɔ:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

Foli, ni solii, ani fennumannw ka kan ni Alla le ye. Kisi b'i ye, ya e le kira, ani Alla ka hine n'a ka baraka. Kisi ka kɛ anw ni Alla bato бага tilenninw kan. Ne be seereya kɛ ko tigi gere tey ni Alla kelen tɛ, jɛn jɔgon t'ala, ani ne be seereya kɛ ko Muhamadu ye a ka jɔn n'a ka ciden ye. A tun be sigili ni surunya.

16 - O kɔfɛ, a be wiri k'a fɔ Allahu Akbar, a be raka'a sabanan ni naninan seli, a be olugu nɔɔya ka tɛmɛ fɔlo fila kan. Ani a be Fatiha kalan o fila kɔɔ.

17- o kɔfɛ, a be sigi tashahud laban ni tawaruk ye. Tawaruk ye: ka a seen jugu fɛnsin k'a bɔ fan bɛrɛ fɛ, ka seen bɛrɛ lo, k'a siginan fila la duguman.

18- O kɔfɛ, a be Tashahud laban kalan, o ye: i nafa Tashahud fɔlo, a b'a fara o kan:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

Alla, i ka sɔli kɛ Muhamadu ni Muhamadu ka sɔmɔɔɔw kan, i nafo i ye sɔli kɛ Ibrahimima ka sɔmɔɔɔw kan cogo min na. can na, i ye Tano masa ye ani i ye masa ba ye, Ani i ka hɛrɛ kɛ Muhamadu ni Muhamadu ka sɔmɔɔɔw ye, i nafo i ye hɛrɛ kɛ Ibrahimima ka sɔmɔɔɔw ye cogo min na. can na, i ye Tano masa ye ani i ye masa ba ye.

19- A be tanga jini Alla fɛ ka bɔ jahanama tɔrɔ ma, ka bɔ kaburu tɔrɔ ma, ka bɔ jɛnamanya ni saya fitna ma, ani ka bɔ dajjal fitna ma. A be duawu kɛ ka bɔ duawuw la minw nana Kitabu ni Sunna kɔnɔ.

20- O kɔfɛ a be salamu bila a bolo puman fan fɛ, a be a fɔ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ»

«asalamu aleikum wa rahmantu lahi», Ani nunmabolo fɛ o cogo kelen na; A be salamu damine a jɛɛ dini kibla ma, k'a laban kaben a yelemali dafa ma.

Seginan: Seli kɔniya fɛnw:

- 1-ja la yeɛma n'a ma kɛ ni haju ye .
- 2- Ka jɛ kɔrɔta ka taga sankolo la.
- 3- ja fila tuguli n'a ma kɛ ni haju ye.
- 4- Ka bolokala fila la dugu ma Sujudu wagati la.
5. Ka da ni nuun datugu n'a ma kɛ ni haju ye.
- 6- Seli keli tuma min na jɛgenɛ wala dakɔmataga lɔɔɔ be a la, wala domini be a dafɛ a hakili be min na.

7- k'a teen n'a nuun jɔɔsi walisa ka sujudu tagamasijɛ minw tola o la, o ka bɔy, wa kojugu si t'a la k'o jɔɔsi Seli bannin kɔ.

8- Ka sinsin kogo kan wala o jɔɔɔonna koo dɔ kan, k'i to lɔlila k'a sɔɔɔ i mako t'a la.

9. seli tiɲɛ fɛnw:

1. Ka domini ani minni kɛ.

2- ka kuman dɔ fɔ min te seli kuman dɔ ye.

3- Yɛlɛli ni kan la bɔ yɛlɛ la .

4- K'a dabɔ a kaman ka a ka arkanuw walima a ka wajibiya kow dɔ toy.

5- K'a dabɔ a kaman ka ruknuw walima lɔ dɔ fara a kan.

6- Ka salamu bila ka kon limamu jɛ.

7- Ka Lamagali caman kɛ minw tugutuguni le jɔɔgon kɔ, minw te seli kow la, ni haja te o la.

8- Ka ko kɛ min be seli saratiw dɔ tiɲɛ; i nafo seliji ka cɛn, ani ka lebu bila kɛnɛma, ani ka yɛlɛman kɔsɛbɛ ka bɔ kibla la ni fɛn m'i jagoya, ani ka Ganiya tiɲɛ.

10- pɪna sujudu:

Sahauu: Ninɛ, Nabipuma pinɛna seli la nɛma ni kisi b'a ma; sabu Ninɛ ye adamadenw ta ga cogo dɔ ye. A ka pinɛ kɛla Alla ka nɛma dafali dɔ ye a ka manton kan ani o ka dina dafali, walasa o ka tugu a ka pɛyirali kɔ pinɛ wagati.

Nina sujudu be kɛ sababu minɔ kosɔn:

1- lahalaya fɔlɔ:

Ka dɔ fara Seli kan, o ye ka dɔ fara baraw kan walima ka dɔ fara kumanw kan:

A- Waleyaw farali: Ni farali kɛla fɛn na min ye seli bara dɔ ye, i nafo ka lɔ sigiyɔɔ la, walima ka sigi lɔyɔɔ la, walima ka kinbiri mine fara Seli kan walima sujudu, n'a y'o dɔ kɛ a ma lawuli a ma, a ka kan ka pine sujudu kɛ.

b- Kumanw farali: i nafo kalan kɛli kinbiri mine la ani sujudu,

Ni a ye o kɛ; a be cɛɲan ko a ka sujudu kɛ a ka fili kosɔn .

2. A filanan:

Ka dɔ bɔ seli la pina fɛ, o be kɛ ko fila dɔ la:

A- lɔsen toli: ni lɔsen nin kɛla Allahu akbaru fɔlɔ ye, a ka seli ma dafa, wa pine sujudu te nafa kɛ o la. Nga ni a kɛla lɔsen gere ye min te takbira fɔlɔ ye; i nafo kinbiri mine walima sujudu, a hakili jigi la sanni a ka rak'a gere kalan damine; o kosɔn a ka kan ka kɔsegi ka na o kɛ ani min bena kɛ o kɔ.

Wa n'a hakili jigi la o la ka to kalan la lɔ gere damine la, lɔ min kɔɲɔ a ka fili kɛ o be cɛn, ani lɔ min be na o kɔ, o lɔ be kɛ a nɔn la.

B- wajibiya fɛn toli: i nafo: taiya fɔlɔ pinali, walima subha nalahi fɔli ruku la. O lahalaya la: a be sujudu ben a ka pina kosɔn.

3- lahalaya sabanan: Sika:

A Misaliya: Ni mɔgɔ sika la ko a ka lɔ saba seli walima lɔ naani Zuhr (selifana) seli la, o lahalaya la:

a- Ni a dusu sabati la fen dɔ kan, a be bara ke n'o ye o kɔfe ka pina sujudu ben.

b- ko a hakili man sigi Fen kelen kan, a ka jo sekereliya kan, ka jumun sujudu ke.

Ni sigasigali kela seli kɔ, walima ni sigasigali caaman b'a la, a man kan k'a janto o sigasigali la.

nafa: pine sujudu be ke salamu fɔ je: ni a kela nagasi kosɔn, walima sigasigali ani foy ma giriya a miiriya kan. A be ke Salamu kɔfe: n'a y'a sɔrɔ ko a ka dɔ fara seli kan, walima n'a kela sika sika kosɔn, a ka baara ke min na ni fen ye min girinya la a yɔrɔ, O Ko la wasani le, ni Alla sɔn na.

Tan ni kelennan: geni kela ka bɔ Seli ma wagati minw la:

O sariyakolo jonjon ye ko seli daganin le tuma bee. N'ga sariya ye seli haramuya wagati dɔw la, i nafa ninugu :

1- Ka bɔ Fajri seli kɔfe fɔɔ ka se tele bɔ ma, ani a kɔrɔta ka se kalanden jɔgɔn ma ka bɔ dugukolo la, jɛden ta ye la.

2- Tuma min na tele be ke san cema fɔɔ a ka jenge, o le ye wagati bee la surun ma ye seli be bali min na.

3- Ka bɔ Asr (lanzara) seli la fɔɔ ka taga tele ben, o le ye seli haramuyali wagati bee la jamjan ye.

Seli minw daga ni le wagatiw la geni kela ka bɔ wagati minw seli ma:

1- Ka faridaw juru sara.

2. Seli minugu be ke sababu dɔ la, i nafa: misiri fo

seli, ani Tawafu lo fila, ani ni tele pa cen na seli, ani su la seli.

3- Ka Fajiri sunna sara Fajiri seli kɔfɛ.

Tan ni filanan: jama seli:

O ye silamaya ka tagamasijɛ ba do ye, ani o ye jama seli ye misiriw kɔɔ, Silamaw bɛɛ bɛna a kan ko seli farida loru lɔli misiriw kɔɔ ye Alla batow la gɛleman do ye ani bato wale belebeleba do, tiɛ na, silamaya batow la belebeleba le.

1- Jama seli kiti:

wa jama seli ye wajibi ye misiri kɔɔ seli farida loru la, cɛ sebagaw bɛ kan. Sigili la ni tagama na, Dusu suma ni siranya wagati bɛɛ la ka kɛ Wajibi ye mɔgo kelen kelen bɛɛ kan.

Dalilu minugu be jaman seli ka wajibi kan, olugu ye: Kurana ni hadisa, ani silamaw ka kɛwale wagati temeninw la, kɔfɛ mɔgow k'o mine joona mɔgow fɛ.

Ka bo Kitabu kɔɔ, Alla korɔtani ka kuma:

﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلَتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ...﴾

Ani n'i be olugu cɛma ka seli lo o ye, olugu la; jamakulu kelen ye lo ka fara i kan... [An-Nisa: 102]. Aya k'a yira kosebɛ ko jama seli ye wajibi ye. sabu sira ma di silamaw ma o ka a toy siran tuma na, N'a tun te wajibi ye, sababu min tun ka kan ni sababu bɛɛ ye k'a ben, o tun be na kɛ siranya sababu ye. Jama seli toli ani ka fari faga a la, o ye munafikuw ka mankutu lɔni ba do ye.

Ani ka bɔ hadisa kɔnɔ, hadisa cama b'a la, o dɔ ye:
Min be Sahih muslim kɔnɔ

أَنَّ رَجُلًا أَعْمَى قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ لِي فَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَسَأَلَهُ أَنْ يُرَخِّصَ لَهُ أَنْ يُصَلِّيَ فِي بَيْتِهِ، فَرَخَّصَ لَهُ، فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ فَقَالَ: «هَلْ تَسْمَعُ النَّدَاءَ؟»
قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَأَجِبْ».

Cɛ fiyentɔ dɔ ko: Ya Alla ka ciden, bilasira baga si te ne fɛ min be n'bilasira ka taga misiri la, a y'a jini a fɛ ka nɔgɔya kɛ a ye ka seli kɛ a ka so. A ye yamaruya di a ma. Tuma min na a y'a kɔ don, a y'a wele k'a fɔ ko: «E be seli weleli mɛn wa?» A ko: Ɔnhɔn. A ko: «N'o lo, i k'a jabi»¹.

Nabijuma (nɛma ni kisi b'ama) ka yamaruya ka taga misiri la jema seli kaman ani wele jabi, k'a sɔrɔ fiyentɔ le ani gweleya b'a kan. O k'a yira ko jama seli ye wajibi ye.

2- Min na jama be sɔrɔ:

Jama seli be sɔrɔ ni lɔ kelen sɔrɔli ye ni Imamu ye, kira ka kuma kosɔn Alla ka nɛma ni kisi be a ma:

«مَنْ أَدْرَكَ رُكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ».

«Mɔgɔ min ye lɔ kelen sɔrɔ seli la, o ye seli sɔrɔ.»².

3- Lɔ kelen be sɔrɔ ni fen min ye:

Seli lɔ kelen be sɔrɔ ni kinbiri kun mine sɔrɔli ye, Ni mɔgɔ min nana kɔfɛ, ka a ka limamu sɔrɔ kinbiri

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (1484).

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (609) ani Muslimu hadisa la min jate ye (602).

mine na: a be jagoya a kan ka takbira fɔ k'a to a lonin be, o kɔ, a be kinbiri mine ka takbira fɔ tugun. Wa ni a yere dan na Takbirat fɔlɔ kelen ma a lɔli tuman na, o be a wasa ka bɔ kinbiri mine takbira ma.

4- Sababu minugu be jama seli ben ka bɔ mɔɔ man:

1- Bana, ni Juma la tagali ani Jama la tagali geleya la a ma bana kosɔn.

2- Ka jɛgenɛ mine walima ka dakɔmataga mine; Sabu o b'a to hakili be bɔ seli la wa a be tɔɔɔ fana se farikolo ma.

3- Domini sɔɔli ni kɔngɔ be mɔɔ la walima ni Domini nege b'a la, nga a kana ke delinanko ye walima fɛere dɔ walasa ka ban ka taga jama seli la.

4- Siranya seɛɛ min be mɔɔ la a yere kun na, walima a ka wari walima fen gerɛw la.

tan ni sabanan: siranya seli:

Siranya seli daga la keɛ daganin bɛɛ la, i nafa kafiriw ni dantɛmɛ bagaw ani keɛkelaw keɛ, ka keɛɛ ni Alla kɔɔtani ka kuma ye:

{...إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يُفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا...}

...Ni aw siran na ko kafiriw bena aw fitina... [An-Nisa: 101] mɔɔ gerɛw suma o ma min nunugu keɛ be daga.

Siran seli be ke ni sarati fila ye:

1. Jugu ye ke a keɛ dagani le.

2) a ye ke mɔɔw ye siranya bey k'o bena ben

silamaw kan k'o to seli la.

siranya seli kecogo ya:

A kecogo ka ca, min lon na kosebe, o be i nafa a fola cogo min na Sahl (Alla ka diɲe a ma) ka hadisa kono:

أَنَّ طَائِفَةً صَفَّتْ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، وَطَائِفَةٌ وَجَّاهُ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالنَّبِيِّ مَعَهُ رَكْعَةً، ثُمَّ ثَبَّتَ قَائِمًا، وَأَتَمُّوا لِأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ انْصَرَفُوا، وَصَفُّوا وَجَّاهُ الْعَدُوَّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى، فَصَلَّى بِهِمُ الرَّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ مِنْ صَلَاتِهِ، ثُمَّ ثَبَّتَ جَالِسًا، وَأَتَمُّوا لِأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ.

ko Jenkulu do ka sofa ke ni Nabijuma ye nema ni kisi b'a ma, jenkulu gere tun be juguw nesinna. A ka lo kelen ke ni Jenkulu ye min be n'aye, o ko, a sabati la a lonin, o kelen kelen be ka o ka seli dafa. O ko, o bola ka taga lo sofa la ka nesin juguw ma. Jenkulu to kelen nana, a ka a ya rakat too ke ni o ye. O ko, a tola sigili la, o kelen kelen bee y'o ka seli dafa. O ko, a ka salamu bila¹.

An be nafa min soro siranya seli la:

1- seli loyoro silamaya la, ani jama seli loyoro, sabu a ma ben nin wagati gelen na.

2- Ka geleya bo ni manton nin kan, ani sariya ka nogyo ni a ka ben wagati ni yoro bee la.

3- Silamaya sariya dafaniya, ani a ye fen sariya lahalaya kelen kelen bee ye min be ben n'a ye.

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (4130) ani muslimu hadisa la min jate ye (842).

Tan ni naaninan: Juma seli:

A folo: a kiti:

Juma seli ye jagoya ye silama kelen kelen bæ kan
cɛ baliguyani, hakimiman, sigi бага min lojura te a ye.

Alla kɔrɔtani ka kuma kɔsɔn:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ
وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾﴾

Aw minw limaniya la, ni welekan kɛla jumalon
na ka taga seli ma, o tuma na, aw ka teliya ka taga
Alla kofɔ ma, ka jago dabila. O le ka fisa aw ma, ni
aw tun b'a lon. [Al Jumua: 9].

ani Alla ka ciden ka kuma kɔsɔn -Alla ka nɛma ni
kisi be a ma-:

«لَا تَتَّبِعِينَ أَقْوَامًا عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونَنَّ
مِنَ الْغَافِلِينَ».

«Mɔgɔw bena juma seli toli dabila, walima Alla
bena o dusukunw datugu, o kɔfɛ o bena ke mɔgo
nijaniw ye».¹

Filanan: Juma seli pɛli saratiw:

a) Wagati: a wagati be i nafa Zuhr (selifana) seli
wagati, A te jɛ sani a wagati, ani a te jɛ a wagati
banni kɔfɛ.

2. jama ye lajɛn a la, jama bæ la fitini ye mɔgo
saba ye lonnibagaw ya kuma la min sankɔrɔta la. A

¹ Muslimu y'o lakali hadisa la min jate ye (865).

te ben mɔɔɔ kelen dɔɔɔn ye, walima mɔɔɔ fila.

3) Selikelaw ye ke sigibagaw ye boonw kɔɔɔ minw lɔla ka keɔɔ ni boon lɔcogo ye min be ke tuma beɔ. Akela ka bɔ siman ni neɔe la, walima ka bɔ kabakuruw la, walima ka bɔ bɔɔ la, ani o nɔɔɔn geɔw, O kɔɔɔn, a te ɔe burusi kɔɔɔ mɔɔɔw fe minw ka bonw ye gwataw ni shibonw ye, minw te sigi yɔɔ kelen, nga o be tagama ka tugu bin kɔ o ka baganw kama.

4) khutuba fila ye ke a ɔe, sabu kira dumela o le kan nema ni kisi b'a ma.

A sabanan: Juma khutuba fila lɔsenw:

1- Alla tano ani Shahada fila.

2- Ka sɔli ke kira kan, Alla ka nema ni kisi b'a ma.

3- ka sarankana ke ni Alla ɔesiranya ye.

4- Ka dɔ kalan kurana la.

5- Ka wajibi ke.

Naaninan: ko minw kanuni ne Juma khutuba fila:

1- Ka khutuba ke minbar kan.

2- Ka khutuba fila ce fara ni sigi surun ma ye. 3. Ka duawu ke khutuba fila la silamaw ye ani o ka kuntigiw.

4- ka khutuba fila surun ya.

5- Khutuba kela ye salamu bila mɔɔɔw man minbari kan a yeɔe wagati la.

Lorunan: Ko minw kanuni ne juma lon na:

1- ka geɔe ɔimi.

2- ka dugu kolo gisi n'a sɔɔ la .

- 3- Ka sori ka taga juma seli la.
- 4- Ka taga misiri la sen na ani ka na ke yelenkan fen kan.
- 5- Ka surunya alimami la.
- 6- Duawu.
- 7- Suratu Al Kahf kalan li.
- 8- Ka solatu ke Nabijuma kan, Alla ka nema ni kisi be a kan.

A wɔɔɔɔnan: fen minw be bali mɔɔɔ ma min tagala juma seli la:

- 1- Kuma be haramuya ni imamu be khutuba la Jumalon na, ciden ka kuma kosɔn, nema ni kisi be a kan:

«إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: أَنْصِتْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَغَوْتَ».

«Ni i yafɔ i kerɛfɛ mɔɔɔ ye jumalon ko: I je ka lamɛnni ke, k'a sɔɔɔ limamu be khutuba la, i ye kuma gwansan fɔ»¹. O kɔɔɔ: i ka kuma fu fɔ, wa kuma fu ye jurumu ye.

- 2- A kɔnni ne ka panpan mɔɔɔw kunan, fɔɔ ni mɔɔɔ ye alimami ye, walima ka tɛmɛ ka taga sigi yɔɔɔ la a te se ka se min ma fɔɔ n'a paanan mɔɔɔw kuna.

Juma seli sɔɔɔli:

Mɔɔɔ mi ye ruku sɔɔɔ alimami fɛ Juma seli lɔ filanan na, o ye Juma sɔɔɔ, a ka a dafa lɔ fila, Nga ni

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (934), ani Muslimu hadisa la min jate ye (851).

a ma lo filanan ruku soro, Juma seli tagala k'a dan, a be a dafa k'a ke selifana lo naani ye. A b'o cogola, mago min juma seli temena a kan sunogo koson walima fen gere, a be selifana seli.

15. Lajura tigiw ka seli:

Folo: banabagato ka seli:

Folo: A ka kan banabagato ye ka seli ke i nafa a be se cogo min na, Wa a toli te ben a ye fwo a wagati be temen ni a ni a hakili be jogon fe.

Filana: Banabagato be seli ke cogo di:

1- A be wajibiya banabagato kan, a ye seli ke a loni ni a be se ka lo n'a ma ke ni geleya ye walima toro, a be a kinbiri mine ani a be sujudu ben.

2- Ni a be toro soro kinbiri mine la walima sujudu ke, k'a soro a be se ka lo; a k'a kun biri kinbiri mine ni sujudu non na.

3- ni a ma se ka seli ke a loni, a be sigi, Sunna ye ka sigi k'a sen kuru lo yoro la, ani k'a kun biri kinbiri mine yoro la, ani ka Sujudu ben duguma n'o nogyala, n'o te, a b'a kun biri Sujudu yorola k'a ke ka jigi ka teme kinbiri mine kan.

4- ni a ma se ka seli ke a sigini; a be a ke a kere kan, ani k'a jansi kibla man, Kinibolo kere le ka fisa n'a nogyala, ani a b'a kun biri ni kinbiri mine ni Sujudu ye.

5- Ni a ma se ka seli ke a kere kan, a be seli ke a lani a ko kan, k'a sen fila jesin Kibla fan fe, ka a kun biri kinbiri mine ni sujuda ye.

6- Ni farikolo jigi ma nɔgɔya a ma kinbiri mine ni sujudu la, a b'a kun biri. N'o geleyala a ma, kun biri be bɔ a ma, a be seli kɛwalew kɛ a dusukun na. A be seli kɛwalew Ganiya i nafa kinbiri mineni, ani sujudu ben, ani sigili, k'a to a cogoya yere la, k'a ka zikiriw kɛ.

7- Banabagato be seli saratiw kɛ i nafa a be se cogo min na, i nafa: ka pɛsin kibla ma, ka seliji kɛ jii la walima ka tayamam kɛ n'a ma se, ani k'a yere saniya kɔsɔw ma. Ni a ma se o si la, o be bɔ a kan, a be seli kɛ ka kɛpɛ n'a ka cogoya ye, a ma kan ka seli bɔ a wagati la.

8- Sunna ye ko banabagato ye sigi k'a senw kuru lɔ yɔɔ ni kinbiri mine yɔɔ la, ani k'a sen bere lɔ ka sigi sen jugu kan yɔɔ tɔw bɛɛ la.

A filanan: Tagamakɛla ka seli:

1- lɔjura tigiw dɔ ye tagamakɛlaw ye, a daganin ne o ye ka raka naani seli surunya ka bɔ raka naani na ka kɛ fila ye. Alla kɔɔɔtani ka kuma kosɔn :

﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ...﴾

ni aw be tagamana dugukolo kan, basi si t'aw kan ko aw ye seli surunya... [An Nisa: 101].

aminɛna anas fɛ, Alla ka dipe a ma, a ko:

«خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ، حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ».

« An bɔla ni nabijuma ye nema ni kisi b'a ma ka

ƙo Madina ka taga Maka, a tun be seli ke raka fila fila, ƙo an ƙoɓegi la ka taga se Madina»¹.

O surunya be damine tuma min na tagamakela bola a ka dugula; sabu Alla ka a daga mɓɓow ye minw be tagama dugukolo kan, o ye seli surunya. Sani a ka ƙo a ka dugu ƙoɓo, a te jate tagamakela ye, Sabu Nabijuma nema ni kisi b'a ma tun b'a ka seli surunya dɔɔɔn n'a tun be tagama la.

2- Janya min, ni tagamakela b'a fe ka taga, o b'a to a b'a ka seli surunya, o ye kilometere biseegi jɔɔɔn ye.

3. Tagamakela be se k'a ka seli surunya ƙo a ka don dugu la a ƙo la min na.

4- Ni tagamakela sela dugu do la ani a b'a fe ka to yen, lahalaya saba le b'a la:

a) ka Ganiya ta ka sigi ka teme tele naani kan; o la a ka kan a ye seli dafa kabini a sigi tele folo la, wa a te ben a ye ka tagama nɔɔɔyaw ta.

b) ka Ganiya ta ka sigi tele naani walima min ka doɔɔo ni o ye, a dagani le k'a ka seliw surunya ani ka tagama nɔɔɔyaw ta.

j) A kana Ganiya ta ka to yen wagati kerɛnkerennin do ƙoɓo, nga a be se ka to yen tele kelen walima tele tan ka kepe ni yoro bennin ye a ma, walima furakeli wala koɓegili ka taga doɔɔtoɔso la, n'a lapini banna a be koɓegi a ka dugu

¹ Bukhari ye o lakali nimerɔ (1081), ani Muslim nimerɔ (693).

la; o tigi be se k'a ka seli surunya ani ka tagama nɔɔyɔw ta fɔɔ a ka kɔsegi, hali n'a ka wagati temena tele naani kan.

5- Ni tagamabaga selila limamu sigibaga kɔfɛ; a ka kan ka seli dafa, hali ni a ma foy sɔɔ selila fɔɔ tahiya laban.

6- Ni sigibaga ka seli kɛ tagamabaga kɔfɛ min b'a ka seli surunya, a be jagoya sigibaga kan a y'a a ya seli dafa Imamu ya salamu kɔfɛ.

16: Seli deni ani seliba seli:

Silamaw ka seli lonw ye seli lonw ye minw bɔla o Matigi fɛ, Alla kɔɔtani le ka o sariya sigi o ye, o m'o sariya sigi o yɛɛ ma. Seli si te o bolo fɔɔ seli fila dɔɔɔn, o ye seli deni ani seli ba ye. A te i nafa kafiriw ka seliw wala bidaa mɔɔɔw ka seliw, o minw Alla kɔɔtani m'o sariya sigi wala ka yamaruya kɛ o la, nga o y'o sariya sigi o yɛɛ ye.

Seli fila seli kiti:

wajibi le min mɔɔɔw be ɔɔɔɔ wasa a la, Nabijuma dumena a kan nema ni kisi b'a ma, wa a ka kalifa kandaniw fana dumena a kan Alla ka dipe o ma. o ye dina ka tagamansenw ani a ka ko kɛnɛ kantaw do ye.

Seli lon seli wagati: Seli lon seli wagati be damine ni tele kɔɔɔtala ka se kalan janya ma, o kɔɔɔ, lɛri klan naani na ɔɔɔɔ telebɔ kɔ, ani a be ban ni tele jɛngenna kabɔ sankolo cɛma.

Seli fila seli kɛcogoya:

1- A be daminani takbira fɔ ɔ fɔɔ la, o kɔfɛ a be damineni duahu kalan, o kɔfɛ a be takbira wɔwɔ fɔ, a b'a bolo fila kɔrɔta takbira o takbira la, a be Alla mantɔwɔɔ ani k'a tantu, ani a be salati kɛ Annabi ﷺ kan takbiraw cɛ la, o kɔfɛ, a be taawuzi fɔ ani basmanla fɔ, ani a be daminɛ kalanni na.

2- A be takbira loru fɔ ɔ filanan na yɛɛmanli takibra kɔfɛ, o kɔfɛ a be auzu billahi fɔ ka Bismilahi fɔ, ka kalan daminɛ. A be kanu a ye ka kalan kɛ ɔ fɔɔ la Fatiha kɔfɛ Suratul aala la, ani a be Suratul gashia kalan ɔ filanan la,

3- Ni alimami ye salamu bila, a be yɛɛ minbar kan ka khutuba fila kɛ, a be sigi dɔɔni o cɛma i nafɔ a be kɛ cogo min na jumalon khutuba la.

Seli lon sunaw:

A- Jɛnɛbakoli.

b- ki saniya ani k'i kasadiya.

J- Ka domini kɛ seli deni la sani a ka bɔ, ani seli ba seli kɔfɛ ka bɔ a ka seli saraka la ni seli saraka b'a fɛ.

d- Ka tagama ka bɔ.

H: Ka taga sira dɔ kan ani ka segi sira gɛrɛ kan.

W- Ka kɔn ka na seli yɔwɔ la, o ye tugubaga ta ye, alimamu tɛ.

Ka Allahu akbaru fɔ:

Allahu akbaru fɔ ye Sunna ye seli fila suw la, ani Zul-hijja kalo tele tan fɔɔw la, ani arafa kɔfɛ lonw la, o ye suguya fila:

Sougou fɔɔ: Allahu akbaru min be fɔ wagati bɛɛ

la: o ye min wagati ma dantige.

1- seli deni la: Ka bɔ tele beni ma Seli suu la, fo ka se Seli lon seli damine ma.

2- seliba la: ka bɔ Zul-hijja kalo tele fɔɔ su telebenni la, fo ka se Tashriqi telew laban telebenni man.

Cogo filanan: Allahu akbaru fɔli min den ni le fen gere la: o ye min den ni le seli faridaw kɔfe yɔɔ la.

1- Mɔɔ min te ihramu la: ka bɔ Arafa lon fajiri la fo ka se Tasriqi telew laban lansara man.

2- Mɔɔ min be ihramu la: ka bɔ Seli lon zuhuru (Selifana) seli la fo ka se Tasriqi lon laban lansara seli man.

Tan ni wolonfilanan: Kusufu, tele walima kalo pa cenli seli:

tele ni kalo pa cenli kɔɔ:

Al-Khusuf: Kalo yelen tagali su fe, walima a fan dɔ.

Kusufu ye: tele yelen tagali walima a fan dɔ tele fe.

Kusufu seli kiti:

Sunna ma gereyani le, a daliluya ye Alla ka ciden ka kewali ye, Alla ka nema ni kisi b'a ma, sabu a k'a seli tuma min na tele je cen na a ka wagati la. I nafa a ka yamaruya ni a keli ye; be o yira cogo min na, wa lonibagaw bena a kan ko a be sariya kɔɔ.

A wagati:

Ka bɔ tele walima kalo nɔɔ taga ma fɔɔ a ye segi

a cogo la.

A cogo ye:

A lɔ hake ye lɔ fila ye, i be kalan ke o la ka kan labɔ,
a kecogo ye ni ye:

a- A be Allahu Akbar fɔ ka don seli la, ka istifta fɔ,
ka isti'aza fɔ, ka bismilla fɔ, ka Fatiha kalan, o kɔfɛ a
be sura jan dɔ kalan.

b- O kɔfɛ, a be kinbiri mine ka janya ka mɛɛ.

j- O kɔfɛ, a be wili ka bɔ ruku la, k'a fɔ: (Sami'a
llāhu limann ḥamidah), o kɔfɛ a be Fatiha kalan, o
kɔfɛ a be kalan jan ke min ka surun ni fɔlɔ ye.

d- O kɔfɛ, a be kinbiri mine ka janya, min ka surun
ni fɔlɔ ye.

ɛ- O kɔfɛ, a b'a kun kɔrɔta ka bɔ kinbirikun mine
la, k'a fɔ ko: (sami Allahu liman hamidahu).

o kɔfɛ, a be sujudu fila ke ka janya.

ɔ- O kɔfɛ, a be wili lɔ filanan kaman, o be ke i nafa
lɔ fɔlɔ, nga a ka surun n'o ye.

A sunnaw ye:

A) Ka weleli ke a ye ni kuman ninugu ye: Asɔlatu
jami'a (o kɔrɔ ye seli be lakafo la).

b) Ka seli jama la.

J) Seli jan keli ni a lɔli ni a kinbiri mine ani a
sujudu ye.

d) lɔ filanan ye surun ya ni fɔlɔ ye.

e) Ka wajibi ke a kɔfɛ, ani ka lasuli ke ka taga Alla
bato ma ani ko koniw toli.

w) Ka duawu caya ani damakasi, ani ka istigfaru

ke, ani ka saraka bo.

Tan ni seginan: Sanji pini seli:

1) sanji pini seli: o ye ka lamini pini Alla korotani fe ni sanji jigi ye jaa wagati la.

Sanji pinini seli ke wagati:

Sanji pini seli keli sariyanin le ni dugukolo jala, sanji tigela, ani tɔɔɔ sɔɔ la a tigeli fe. O la, sira gere t'o fe fɔɔ o ka o yere majigi o matigi je kɔɔ, ka sanji pini a fe, ani ka deme pini ke a fe ni majiginiya suguya caman ye.

- A- Ka seli ke jama la tuma do, walima kelen kelen.

B- Juman kutuba la, kutubakela be duawu ke, ka Muslim olu ye amina fo a la duawu kan.

J- Wagati dow la fana, ka duawu ke, o kela wagati wagati ye, n'a ma ke ni seli ni khutuba ke ye.

sanji pini seli kiti:

Sunna mageleyani le ni a sababu sɔɔla, Nabipuma ka kewali kosɔn, Alla ka nema ni kisi b'a ma, i nafa a be Abdullahi bin Zayd ka hadisa la, Alla ka dije b'a ma, ko:

«خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْمُصَلَّى، فَاسْتَسْقَى، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، وَقَلَبَ رِدَاءَهُ، وَصَلَّى رُكْعَتَيْنِ».

«Nabipuma bola ka taga seli ke yɔɔ la nema ni kisi b'a ma, ka sanji pini duawu ke, k'a jesin kibla

ma, ka a ka kanhake yeɓema, ka lo fila seli»¹.

sanji jini seli ke cogo ye:

Sanji jini seli ke cogo a yɔɔ la, o ye i nafo seli lon seli. A kanuna k'a ke seliyɔɔ la i nafo seli lon seli, a kitiw fana be i nafo seli lon seli kitiw; raka hake la, kan boɓi la kalan la, keli la ka kon khutuba je, ani takbira gerew la raka folo ni filanan na ka kon kalan je. I nafo a wala walali ke la seli lon fila seli la. Ani a be khutuba ke, ke ko kelen.

Tan ni konɗonnan: Su seli kitiw:

A Folo: ni mogo min nana sabagato nii bo wagati la:

1- Sunna le mogo kan, min be sabagato kerefe a nii bo wagatila, k'a kalan «Laa ilaaha illa Lah» la.

2- Sunna le k'a jesin kibla man.

3- a kanuna k'a je fila tugu.

4- Sunna le Ka suw sutara ni fani ye a ka saya ko.

5- A Ka kan ka teliya ka laben.

6- Ani a be wajibiya ka teliya ka a ka juruw sara.

7. Ka Su ko ani ka a kasange, o fila bee ye farida kifaya ye.

Filanan: Su seli kitiw:

A kiti ye: farida kifaya (ni do ka ke a be ben ka bo tow kan).

A saratiw:

1) K'i jesin kibla man.

¹ Bukhari ye o lakali nimerɔ (1012), ani Muslim nimerɔ (894).

- 2) Ka lebu sutara.
- 3) yere tanga kɔɔ ma.
- 4) Selibaga ni su ka saniya.
- 5) Selibaga ani su ka ke silamaw ye.
- 6) Ka ke su la seli yɔɔ la n'a be dugu kɔɔ.
- 7) A Ka ke baligu ye.

A losenw :

- 1) Ka lo a la.
- 2- ka Allahu akbaru fo shyen naani.
- 3) ka fatiha kalan.
- 4) Ka soli ke kira kan, Alla ka nema ni kisi b'a ma.
5. Ka duawu ke su ye.
- 6) ka o tugu jɔgɔn na.
- 7) Ka salamu bila.

A ka sunaw:

- 1) Ka bolo fila kɔɔta takbira beɛ la.
- 2) ka tanga jini ke ka bo setana ma.
- 3) Ka duawu ke i yere ye ani silamaw.
- 4) Ka kalan ke ki kan jigi.
- 5) K'a lo takbira naaninan kɔfe ani salamu ja fe dɔɔni.

- 6) Ka bolo bere bila bolo jugu kan disi kan.

7) Ka jan yeɛma ka taga kinibolo fe salamu bila tuman na.

A cogoya:

Limamu ani keleni selila be lo ce disi yɔɔ la ani muso cema, a be takbira ihram fili, ka isti'aza ke, nka a kana istiftaah ke, a be Bismillahi fo, ani ka Fatiha

kalan.

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَّتَا وَمَيَّتَنَا، وَصَغِيرَنَا وَكَبِيرَنَا، وَذَكَرَنَا وَأُنثَانَا، وَشَاهِدَنَا وَعَائِبَنَا،
اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِيمَانِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ، اللَّهُمَّ
لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ».

«Ya Alla, yafa anw ka penemaw ni anw ka suw ma, ani anw ka denmisenw ni anw ka mɔgɔkɔɔbaw, ani anw ka cew ni anw ka musow, ani anw ka kenekan mɔgɔw ni an ka mɔgɔ minw tey. Ya Alla, i ye mɔgɔ o mɔgɔ janamaya an cema i ka o tigi penamaya limaniya kan, i ye mɔgɔ o mɔgɔ faga an cema i k'a faga silamaya kan. Ya Alla, i kana an bali a sara la, i kana an lafilɛ a kɔ»¹.

Ani Alla ka kuma:

«Ya Alla, i ka yafa a ma ka hine a la, k'a lanfiya ka yafa a ma, ka a ka donyɔɔɔ bonya, ka a ka donyɔɔɔ

¹ Abu Dawuda y'o lakali hadisa la min jate ye (3201), ani Al-Tirmizi hadisa la min jate ye (1024), a ko: "Hadisa ni ye hadisa numan keneman le ye".

lawasa, ka a ko ni jii ni glase ni sanbelenin ye, I k'a saniya ka bo jurumuwa la i nafa fanin geman be la saniya cogo min na ka bo ngo la, k'a falen ni so puman ye ka teme a ka so kan, ani somogow pumanw ka teme a ka somogow kan, ani furugogon puman ka teme a ka furugogon kan, k'a don Alijine kono, k'a tanga ka bo kaburu toro ma, ani ka bo jahanama toro ma»¹. O kofe a be takbira fo, ani a be lo donni, o kofe a be salamu kelen bila a kinibolo fe.

Barokun sabanan: jaga

1- Jaga loni ani a lo yoro:

Jaga arabukan na: yiriwali ani jidili.

Jaga sariya kono: O ye hake ye min wajibiyala wari kerekere niw la k'a di jamakuru kerekere ni do ma.

A le ye silamaya losen sabanan le ye, A ni Seli togo fola jogon fe Kurana kono yoro bisegi ni fila la, min b'a ka bonya yira.

Alla korotani ko:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ...﴾

{Aw ye seli lo, aw ye jaga di...} [Al Bakara: 43].

Kira ko: Alla ka neman ni kisi b'a ma;

«بُني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله، وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان».

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye.

«Silamanya lola lōsen loru kan: ka sereya lō ko tigi si tey ni Alla tē ani ko Muhamandu ye Alla ka ciden ye, ani ka seli lō, ani ka jaga bō, ani ka bon heji, ani ka sunkalo sun»¹.

Ani silamaw bena a ka jagoyali kan, ani ka ben a kan ko ni mōgo min ma sōn a farida ya ma o tigi be kafiriya, ani mōgo keleli kan min ma sōn k'a di.

2- Jaga jagoya saratiw:

a) Hōrōnya: a te wajibiya jōn kan; sabula nafolo te a le bolo, wa min b'a bolo a matigi ta le, o kama a ka jaga be a matigi le kan.

b) Silamaya: a te wajibiya kafiri kan; sabula bato ni masurunya cogo dō le Alla la, wa kafiri te bato ni masurunya kelaw cema.

J) Hake marali min sigila sariya bolo: Wajibi te nafolo si la min ka dōgo ni hake sigini ye sariya bolo, o min ye wari hake dō ye min lōnnin ne.

d) marali dafani: O kōrō ye ko nafolo ka ke mōgo ta ye min b'a mara marali dafanin na, jaga te nafolo la min mara ma sabati, i nafa Kitaba juru (o ye juru le ye min be jagoya jōn kan a ka kan hōrōnyali kōsōn).

5) San kelen ka tēme nafolo kan: Ka ben Aisha ka hadisa ma, Alla ka dije a ma, a ka min lakali ka bō Nabipuma fe nema ni kisi b'a ma:

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (8), ani Muslimu hadisa la min jate ye (111).

«لَا زَكَاةَ فِي مَالٍ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ».

“Jaga te nafolo la fɔɔ sanji kelen ka tɛmɛ a kan”¹.

3- Nafolo minugu kan jaga bɔ ye jagoya ye:

A fɔɔ: bɛgɛnw,

O le ye pongɔmɛ, misi ani saga ye, Jaga be
wajibiya o la ni sarati fila ye:

1. Ka a mara nɔnɔ ni denwolo kaman, a kana kɛ
baara kaman.

2- Ka kɛ bɛgɛn gen ta ye (o kɔɔ ye ko: min be
gen), Jaga te wajibiya baganw la minugu be balo ni
balofɛnw ye a ye minw san o ye, walima a taga la
binw tige minw ye walima o n'a jɔgɔnaw. Jaga te
jagoya fana baganw la minw be gen san fan dɔ la, o
min te san bɛɛ ye walima a fanba.

4- Baganw ka hake sigini sariya bolo:

1- Nogɔmɛ jaga:

Ni saratiw dafa la; a wajibiya la jɔgɔmɛ loru bɛɛ
la saga kelen, tan na saga fila, tan ni loru la saga
saba, mugan na saga naani, I nafɔ hadisa ni
lɔnnikelaw ka benkan b'a yira cogo min. N'a sela
mugan ni loru ma, bintu makhad be jagoya o la, o ye
jɔgɔmɛ muso ye min ye san kelen dafa ka don san
filanan kɔnɔ, n'o ma sɔɔɔ, ibnu labun b'a nɔ dafa (o
ye jɔgɔmɛ cɛ ye min ka san fila dafa a dona sabanan
kɔnɔ).

¹ Ibnu manjah y'o lakali hadisa la min jate ye (1792), ani Tirmizi hadisa la
min jate ye (63) ni (631).

Ni jəgəmə sela bisaba ni wəwə; bintu labun le be jagoya o la, bintu labun ye jəgəməmuso min be saan fila.

Ni a sela bi naani ni wəwə ma, hikkə le be wajibiya o la, hiqqah ye jəgəməmuso min ka saan saba dafa.

Ni jəgəmə hake sela biwəwə ni kelen ma, o tuma na, judhea le be jagoya o la, o ye min ye saan naani dafa.

Ni jəgəmə hake bəe sela biwolonfila ni wəwə ma, o tuma na, bintu labun fila le be jagoya o la.

Ni jəgəmə hake sela bi kəntəntən ni kelen ma, hiqqah fila be jagoya o la.

Ni jəgəmə hake bəe ka ca ni kəmə ni mugan ye ko kelen ne fara la a kan, o tuma na, bintu labun saba le be jagoya o la, o kəfə (n'a jidi la o kan) bintu labun kelen be jagoya jəgəmə binaani bəe la, ani hiqqah kelen be jagoya jəgəmə biloru bəe la.

2- misi jaga:

Jaga be Wajibiya misi la ni saratiw dafala, n'a sela misi bisaba ma: cəe walima muso tugubaga; o kəwə, min ye saan kelen kə ka don saan filanan na.

Jaga te jagoya misi la min ma bisaba səwə.

N'a sela binaani ma, o tuma na, musinat le be jagoya a la, o ye: misimusos min ye saan fila dafa.

Ni misiw bəe hake təməna bi naani kan, o tuma na, tabie walima tabieat be jagoya bisaba bəe la, musinat be jagoya binaani bəe la.

3- saga Jaga:

Ni Bigan bɛɛ lajɛni sela binaani ma, o kɛla saga ye wo, walima a kɛla bakɔrɔnw ye, o tuma na, a be jagoya kelen ye kɛ jaga ye, o min ye sagaden ye, walima bakɔrɔnmuso ye.

Jaga te jagoya saga ni bakɔrɔnw la ni o hake ma se bi naani ma. Ni saga bɛɛ hake sela kɛmɛ ni mugan ni kelen ma, saga fila wajibiyala a la. Ni a sela kɛmɛ fila ni kelen ma, saga saba wajibiyala a la.

O kɔfɛ, farida be sabati o kan, saga kɛmɛ na saga kelen; o la saga kɛmɛ naani na saga naani, a be kɛ o cogola ka taga.

Filanan: fen min be falen ka bɔ Dugukolo la olugu ka jaga:

fen min be bɔ Dugukolo kɔnɔ be cogiya fila:

1) Sumanw ni yiridenw.

2) Nɛgɛ mafɛnw minw be bɔ dugu kolo kɔnɔ.

Sugu fɔlɔ: Sumanw ni yiridenw:

Jaga be jagoya Sumanw la, i nafɔ: Alikama, jɔn, ani manlo. Ani yiridenw na, i nafɔ tamalo ni jabibi, A te wajibiya falɛnfɛn gɛrɛw la, i nafɔ kuw ni nankɔfɛnw.

Jaga wajibiyali saratiw sumanw ni yiridenw la:

1) A ye kɛ fen ye min be mara. Jaga te fen na min te mara, i nafɔ yiridenw ni nankɔfɛnw.

2) A ye kɛ fen ye min be suma ni sumani minɛn ye. Jaga te fen na min be jate kelen kelen walima ni giriya lɔn ye; i nafɔ zɛrɛn, jaba, grenadi, ani fen

gerew.

3) A ye se hake sigini ma sariya la: o ye wasaq loru le ye, jaga te jagoya fen na min ka dɔɔ ni o ye.

4) hake sigini sariya fe o ka ke mɔɔ bolo jaga wajibiya tuma.

Ni mɔɔ kela a tigi ye jaga wajibiya wagati temeni kɔ, jaga te wajibiya a kan, i nafa n'a y'a san walima a di la a ma a tigeni kɔ.

A jaga wajibiyali wagati:

Jaga be jagoya Sumanw ni yiridenw na ni o ka pa damine na, o ka pa damina tagamasiyenw ye nin ye:

A- Sumanw na: n'a geleyala k'a ja.

b- Tamalo la: a ka ke wuleman ye wala neremuguman.

C- Rezenw na: A ka magaya ani ka diya.

A hake sigini sariya la:

Sumanw ni yiridenw ka jaga wajibiyali hakeya: wasuqu loru, Wasqu ye So'u biwɔɔɔ ye, O la, hake sigini be kela Nabjuma ka So'u keme saba ye, o be ben kilogaramu la: kilogaramu 900 ɔɔɔ ma.

Jaga hakeya min ye wajibi ye o la:

Fen minw be lamin ni a ma ke ni jijaliba ye ani musaka, i nafa minw be lamin sanji ni jibɔɔɔɔ fe, tilan Tannan le be jagoya olugu la.

minw be lamin ni jijalibaw ni musakaw ye, i nafa minw be lamin ni jii ye min be bɔ kɔɔnw ni bajiw la, biganw wala bi ka masinw be min bɔ; Tannan tilance be jagoya olugu la.

Sougouya filanan: valeri mafenw minw be bɔ dugukolo la:

Fen minw be bɔ dugukolo la o dɔ ye: dugukolo valeri mafenw ye, O ye fen min be bɔ dugukolo kɔnɔ min te a sugu dɔ ye, i nafɔ: sanu, ani warige, ani nege, ani fen valeriman tɔw.

O ka jaga wajibiya wagati:

Ni a y'a sɔrɔ ka kɛ a ta ye; a b'a jaga bɔ o yɔrɔnin, sabu sarati tɛ san ka tɛmɛ a kan. O ka hakeya ye sanu ani warige ka hakeya ye, o songɔn tilanyɔrɔ tannan be tilan naani ka kelen bɔ naani o la.

Sabanan: Wari jaga:

Nafolo ma fenw ye: sanu, ani warige, ani wari, o jaga wajibiyani le, O daliluya ye: Alla ka kouma kan ye:

﴿...وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

{Minw be sanu ni warige mara, ka sɔrɔ o t'o sonli kɛ Alla ka sira kan, i ye o lasɔmi ni jangata gelen ye}
[A Tawba: 34].

a nana hadisa kɔnɔ:

«مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ لَا يُؤَدِّي فِيهَا حَقَّهَا؛ إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ».

«Sanu ni warige tigi si tey min t'a hake bɔ, fɔɔ ni

sukununi lon sela, tasuma minen bena laben a ye»¹.

Lɔnibagaw bena jaga jagoya kan sanu ni warige la, wari fana ni sanu ni warige kiti ye kelen ye, sabula a lɔla o nɔn la wariko bara la.

Wari jaga bɔ hakeya, ani jate min wajibiyala a la:

O ye sanu wala warige hake sigini ye, sabu a y'o nɔn ta songɔn ta fan fe. N'a sela o kelen ka hake fitinin ma, jaga be bɔ a la. Ka caya, papiye wari hake min ka dɔɔ, o be basigi warige le kan, sabu a songɔn ka dɔɔ ni sanu ye, o la, a be se a hake fitinin ma sanni a be se sanu ta ma. Ni Silama ka nafolo mara min be se warige garamu (595) valeri ma, ani a ka san kelen dafa a bolo, Jaga jagoyala a la. Warige garamu valeri be yeleman wagati ni wagati, o la, mɔɔ o mɔɔ wari dɔni be min fe, n'a m'a lɔn k'a fɔ a sela hake sigini ma walima a ma se, o tigi be warige julaw pininka warige garamu valeri la, o kɔ, a b'o bugɔ (595) la, ni min bɔla, o le ye hake sigini ye.

Nafaba: Ni mɔɔ b'a fe ka a ka nafolo jaga bɔ, a ka hakeya tilan binaani la, ni min sɔɔ la o la, o le ye hake wajibiyani ye.

Naaninan: feerefɛnw jaga:

O ye min labena feereli ni sanni kaman, tɔɔ sɔɔli kosɔn, Feerefɛnw be tali ke Jago fɛnw bɛɛ la minugu te wari ye; i nafa: mobiliw, faniw, tisiw, nege, yiriw, ani o jɔɔɔn gerɛw minugu labenna jago kaman.

¹ Bukhari ye o lakali nimerɔ (1402), ani Muslim nimerɔ (2287).

ferefenw ka jaga wadjibiyali saratiw:

1- a y'a sɔɔ n'a ka bara ye; i nafa feere, singali, ani bara sira gerew.

2- a y'a mara ni jago ganiya ye, ka nafolo sɔɔ lapini n'a ye, sabula baraw be ke ni Ganiyaw le ye, jago fana ye bara ye, o la, a ka kan ka den Ganiya la i nafa bara tow bee.

3- a valeri ye se wari fila ninugu do hake sigini ma.

4-San ka teme a kan, o ye san kelen temeli ye a kan .

jaga bo cogo ya feerefenw la:

o jagofenw valeri be jate san laban na ni wari fila ninugu do ye, sanu wala warige. Ni a valeri sela jaga bo hake ma wari fila la kelen na, a b'a valeri tilanyoro tannan tilan naani ka kelen bo jaga ye.

Lorunan: (jagatu fitiri) Suntige jaga:

O ye saraka le ye min wajibiyala sunkalo laban na, A wajibiyala Hijira san filanan la.

A kiti:

Zakati fitiri ye jagoya le ye silama kelen kelen bee kan, domini be min fe min be ani a ka denbaya bo ni do be to a kofe seli lon su ni a telefe yoro la. Wa Wajibi le silama kelen kelen be kan; ce walima muso, denmisen walima magokoroba, horon walima jon, Ka ben hadisa ma:

«فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ، وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى، وَالصَّغِيرِ

وَالْكَبِيرِ، مِنَ الْمُسْلِمِينَ».

«Alla ka Kira-nema ni kisi b'a ma- ye zakati fitiri faridaya Jon ni hɔrɔn, cɛɛ ni muso, denmisɛnw ni mɔgɔkɔrɔbaw kan, silamɛw cɛma»¹. faridaya kɔrɔ ye: a ka jagoya.

A sariyali kolɔn (hikma):

Ibn Abbas, Alla ka diɲe o fila ma, a ko:

«فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ؛ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ، وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ».

“Alla kira-nema ni kisi b'a ma -ka zakati fitiri wajibiya; ka sundobagaw saniya ka bɔ kuma gwansanw ni kuma nɔgɔninw na, ani ka domini di fantanw ma..”²

A jagoyali wagati n'a bɔli wagati:

Zakati fitiri be kɛ wajibi ye ni telebena seli sufɛ. a bɔli kanunine seli lon na, sani i ka taga seli yɔrɔ la. wa a toli te ben selideni seli kɔfɛ, Ni a y'a yakharuya ka se selideni seli kɔfɛ, a wajibiyala a kan ko a ka a juru sara, wa a be jurumu sɔrɔ a yakharuya kosɔn ka bɔ a wagati la.

A be daga a y'a di ka kɔn seli lon ɲɛ tele kelen walima tele fila.

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1432), ani muslimu hadisa la min jate ye (984).

² Abu Dawuda y'o lakali hadisa la min jate ye (1609), ani Ibnu manjah hadisa la min jate ye (1827), ani Albani y'o kenɛmanyandi Sahih Abi Dawud kɔnɔ hadisa la min jate ye (1609).

A hakeya ani a be bo fen minw la:

Jamanadenw ka delinan domini so'u kelen; i nafa malo, tamalo, alikama walima fen gerew. So'u hakeya ye kilogramu saba jagon na ye. a te daga ka wari di a non na, sabou o be kira ka yamaruya fonkajagonya nema ni kisi b'a ma.

Jaga boli ani a diyorow:

A bo wagati:

A wajibiyala ka jaga bo o yoro ni bee teliya bolo ma, ni jagoya wagati se la. wa a yakharuyali te ben fad lujura gelen koson, i nafa ni nafolo be jamana jan do la, ani a ma mago soro a be se ka min ke a nonabila ye a boli la.

A bo yoro:

A fisaman ye ka jaga bo wari be dugu min kono, A be se ka bo wari be jamana min na ka taga jamana gere la nin lahalaya ninugu la:

A- Ni jaga mine бага te dugu kono.

B- Ni somogo do sorola jamana gere la min mako be deme na.

J- Ni nafa do bey min b'a jini k'a lataga yoro gere la, i nafa: k'a lataga silamaw ka yorow la, kongo ni jikuruw be minw torola.

Jaga jagoyani be denfitini ani fado ka wari la, daliluw koro lajeni koson, o ka kotigiw le be a bo o ka wari la. A te daga ka jaga bo fad ni Ganiya ye, kira ka kuma koson nema ni kisi b'a ma:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ».

«kawalew bæ ni a Ganiya le»¹.

Jaga tigiw:

Jaga be di mɔɔ minw ma o ye seegi ye:

Sugu fɔɔ: fantanw:

O ye minw te o ya makɔɔfɛn ɔɔɔɔɔw sɔɔ, i nafo so, domini ani faniw. Jaga hake min be di o ma, o ye min be se ka o ni o somɔɔw bɔ san kelen kɔɔ.

Mɔɔ suguya filanan: misikinaw:

Olugu le ye minugu be o ka balo fanba sɔɔ, nga o t'a dafani sɔɔ, I nafo: mɔɔ min be kalo wari sɔɔ, nga a t'a bɔ san kɔɔ.

Jaga hake min be di o ma: Min be o ni o ka denbaya ka san kelen balo dafa.

Mɔɔ suguya sabanan: Barakelaw jaga kan:

Olugu le ye jamana kuntigi be minugu bila ka jaga lajen, walima o b'o janto a marali la walima k'a di fangatanw ma.

Jaga hake min be di o ma: o ye o ka bara sara hake ye, ni o te sara sɔɔ la ka bɔ jamana fɛ.

Mɔɔ suguya naani na: O minw dusukun ma sabati ban silama

ya kan kapan ban:

Olugu le ye mɔɔw ye minugu a be jigiya ko ni o sɔɔ na: o bena don silamaya la, walima o ka limaniya bena bonya, walima silamaw bena kisi o ka tɔɔya ma.

¹ Bukhari ye o lakali nimerɔ (1), ani Muslim nimerɔ (1907).

Jaga hake min be di o ma: o ye hake min b'a to o
dusu be seka gere silamaya la.

Mogo suguya lrunan: Jonw:

O koru ye: ka jonw ni jon min ka a ka kan honroya
jini a matigi fe k'o lugu kan honroya.

Mukatabu ye: min ka a yere ka kan honroyali san
a matigi fe. ani silama minw minena juguw bolo
kele la, o be don o konu.

Mogo suguya wawonnan: Jurutigiw, olugu ye
suguya fila:

Folu: Juru be mogo min na a yere makonfenw
kama, n'a te fen soru k'a ka juru sara, fen be di a ma,
min be se k'a ka juru sara.

A filanan: mogo min ka juru sababu ye mogow
ceben koson, wari be di a ma min be a ka juru bee
sara, hali ni a kela nafolotigi ye.

Mogo suguya Wolonfilanan: mogo min be jihadi
keAlla ka sira kan:

O lugu le be jihadi kebagaw ye Alla sira kan.

Jaga hake min be di o ma: min be se ka kele ke Alla
sira kan; ka bo yelenkanfenw na, kelemenw,
dominifenw ani fen gerew.

Mogo Suguya seginan: sira den (tagama бага):

O ye tagamabaga le ye min ka nafaka ban na,
walima o y'a sonya a bolo, ani wari si t'a fe ka kosegi
a ka dugu la.

O be jaga di a ma hake la min b'a la se a ka dugu
la, hali ni a ye nafolotigi ye o yoru la.

Nini ni naaninan: Sun:

Sun ye:

Ka bato ke Alla ye, ka i yere mine ka bo sun cen fenw ma, ka bo fajiri kene ci ma fo ka se teleben ma.

O ye silamaya lsen do ye, Ani Alla ka jagoya fen do le, Dina lonni wajibiyali fen do le. A ka wajibiya dalilu ye kurana ni hadisa ani silamaw ka benkanye.

Alla korotani ko:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى
وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ...﴾

{Sunkalo, o min kurana jigila a la, kandaya ye mogow ye, ani dalilu geyaniw ka bo kandaya la ani faranfasiya cen ni galon ce, O la, mogo o mogo sereya la o kalo kan aw ce la, o k'a sun...} [Bakara: 185].

Sunkalo sun jagoya saratiw:

- 1- Silamaya, kafiri ka sun te mine.
- 2- Baliguya, a te wajibiya denmisen fitini kan, Denmisen fitini kolonbaga ka sun be mine, wa a be ke nafa ye a ma.
- 3- Hakili, sun te wajibi ye fati kan a te mine a ma fana, sabu ganiya te a la.
- 4-Sun don se. a te wajibi ye banabagato kan a se te min ye, ani tagamabaga kan, O ka kan k'a sara ni sababu banna: bana wala tagama. A mine sarati muso kan ye: lada jeli ani denwolo jeli ka tige.

Sunkalo donni be sabati ni ko fila do la kelen ye, o fila ye:

A- Sunkalo kalo yeli, Ka ben Alla kira ka kuma ma Alla ka nema ni kisi be a ma:

«صُومُوا لِرُؤُوسِهِ، وَأَفْطُرُوا لِرُؤُوسِهِ».

«A ye sun a yeli la, ani a ye sun tige a yeli la»¹.

b - sunkalo makɔɔ kalo dafali tele bisaba ni sunkalo kalo ma ye, walima ni sankaba, buguri, walima o ɲɔɔna fen dɔ b'a bali ka ye, Kira ya kuma kosɔn nema ni kisi b'a ma:

«إِنِ غَمَّ عَلَيْكُمْ؛ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا».

«Ni a kalo dɔɔ la a ma sankaba kosɔn, a ye sunkalo makɔɔ kalo dafa tele bisaba»².

Ganiya Sun kɔɔ:

Sun be i nafɔ bato gerew, a te mine fɔɔ ni ganiya ye, Sun min wajibiyala la, Ganiya wajibiya wagati yelemanna ka bɔ a to kan, a lanyini ye nin ye:

Fɔɔ: Sun min wajibiyala; i n'a fɔ sunkalo sun waliman a jɔli waliman nadiri, a ka kan ka Ganiya ta su fe, sɔɔman man sɔɔ, Kira ka kuma kosɔn nema ni kisi b'a ma:

«مَنْ لَمْ يُبَيِّتِ الصَّيَّامَ مِنَ اللَّيْلِ فَلَا صِيَّامَ لَهُ».

«Mɔɔ min ma sun don ganiya ta sufe, sun don te

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1810), ani Muslimu hadisa la min jate ye (1086).

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1909) .

o tigi ye». ¹

Filanan: Nafila sun, a be ben mɔɔɔ k'a ganiya siri tele kɔɔɔ, K'a sɔɔɔ a ma foy domu Fajiri kenɛ ci ni kɔ.

Sun cɛn fenw :

A fɔlb: Cɛnimusoya: N'a ye cɛnimusoya kɛ, a ka sun be cɛn, ani a ye cɛnimusoya kɛ lon min na, jagoya le k'o lon sara. Kafara be wajibiya fana a kan ka fara sun sara kan, o min ye: jɔn kan hɔnrɔyali ye, Ni a m'o sɔɔɔ, a ka kalo fila tuguni jɔɔɔɔna sun, N'a ma se o la Kun dɔ kosɔn sariya be min mine, a be fagantan biwɔɔɔ balo, ka jamana kɔɔɔ domini so'u tilan hake di fagantan kelen kelen bɛɛ ma.

Filanan: maniyu bɔli: k'a sababu kɛ jɔɔɔn sumusumu, magajɔɔɔnyali, ka tolon kɛ i yerɛla, walima fileli shyen cama, a be sun dɔɔɔn le sara k'a sɔɔɔ kafara bɔ t'a ma, sabu kafara be dan Cɛnimusoya le ma. Nga sunɔɔɔbaga, ni a suko la maniyu bola a la; foy te a ma, sabu a seko te o la; o la, a be janaba ko.

Sabanani: K'a lawili a ma ka domini ani minni kɛ: Alla kɔɔɔtani ka kuma kosɔn:

﴿...وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ...﴾

{...Aw ye domini kɛ ka minni kɛ fɔɔ fajiri juru

¹ Ahmand y'o lakali hadisa la min jate ye (26457), ani Abu Daawud hadisa la min jate ye (2454), ani Nasaa'i hadisa la min jate ye (2331), nin ye a le ka fɔ cogo ye.

geman ka danfara ka bo sufe juru finman na. O ko,
aw ka sun dafa fɔɔ ka taga se suu ma...}

[Bakara: 187].

Nga ni mɔgo min ye domini ke walima ka minni
ke pine boloma basi te o tigi ma. Ka ben hadisa ma:

«مَنْ نَبِيٍّ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلَيْتَمَ صَوْمُهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ».

«Ni mɔgo min pinena k'a to a be sun na, ka
domini ke walima ka minli ke, o la, a k'a ka sun dafa,
sabu Alla le y'a la domini k'a la min»¹.

A naaninan: K'a lawili a ma ka fɔɔ, nga ni fɔɔ
giriya mɔgo min kan k'a sɔɔ a m'a dabo a ma; a te
foy ke o tigi ka sun la. Kira ka kuma koson nema ni
kisi b'a ma:

«مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ، وَمَنْ اسْتَقَاءَ عَمْدًا فَلَيْقُضْ».

«Mɔgo o mɔgo ni fɔɔ giriya a ma, sun sara te
wajibiya o tigi kan, nga min be fɔɔ dabo a kama,
sun sara be o tigi kan»².

Lorunan: Ka joli bo farikolo la, a ka ke ni jolisu
boli ye, walima joli boli fasa sira fe, walima joli boli
ye k'a di ka banabagato deme; o bee be sun tige. Nga
Jeli fitini boli bana fesefeseli kama, o te non bila sun
na. O fana, jeli boli ni a ma ke a sago ye; i nafa nuun
baci jeli, wala mandimini, wala ka pin bo; o te sun

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (6669), ani muslimu hadisa la min
jate ye (2709).

² Abu Dawuda y'o lakali hadisa la min jate ye (2380), ani Tirmizi hadisa la
min jate ye (719), ani Ibnu Maajah hadisa la min jate ye (676).

cen.

Mogow minw sun bila be daga o ye sunkalo la:

Suguya folo: Minw ka sun bila dagani le, ani a sara jagoyani le o kan, olugu ye:

A Folo: Banabagato min ka bana ye bana keneyata ye, wa sun b'a tawo walima a ka gele a ma.

A filanan: Tagamabaga; a ka ke a ye geleya soro tagama la, walima a ka n'a soro.

O fila dalilu ye Alla korotani ka kuma ye:

{...وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ...}

{...Ni mogow min banana, walima min be tagama na, ni o ye sun toy o kama, o ka lon min bila o b'o sara wagati gere la...} [Baqarah 185] .

3. A sabanan: Muso konomanw walima minw be sinji di denw ma, ni sun ka gele o ma, walima n'a be tawo lase o ma walima o denw ma, o be jate banabagato la kiti la, o tuma na, a daganin le o ka sun tige. Nga, a be jagoya o lugu fila kan ka sun sara wagati gere la.

A naaninan: Muso minw be lada la ani minw be wolo joli la, sun bila ye wajibi le ye o kan, O fila ka sun te mine, ani a sara be wajibiya o fila kan lon gerew la.

Tilanyoro filanan: sun tige dagani le minw ye, ani kafara keli ye jagoya ye o kan, wa sun sara te o ma, olugu ye:

A folo: Banabagato min ka bana mogow jigi tige la

a keneyali la.

A filanan: Mɔgo kɔrɔba min te se ka sun don.

Olugu be sun tige, ani o be fangatan kelen ladamini sunkalo kalo lon o lon kaman, Nga mɔgo kɔrɔba, ni a sela hakili taga ma, dina ka faridaw be bɔ a kan, a be sun tige, wa foy te a ma.

Sun sara wagati ani a lasumayali kiti:

A ye jagoya ye ka sunkalo sun juru sara, sunkalo ni sunkalo nata cɛ la. wa min ka fisa a ye teriya ka sun juru sara. A te ben ka a juru sara lasumaya fo sunkalo gɛrɛ be se. a minena Aisha fɛ, Alla ka dipe b'a ma, a ko:

«كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ لِمَكَانِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ».

«Sun tun be ke n kan ka bɔ Sunkalo la, n tun te se k'a sara fɔɔ sunkalo makɔnɔ kalo la, Alla ka ciden, Alla ka nema ni kisi b'a ma ka makoyaw kosɔn].¹

O la; ni Mɔgo min ka sun sara to kɔ fo ka taga sun kalo nata tɛmɛ lahalaya fila le be o tigi la:

1- K'a lasumanya lɔjura kosɔn sariya sonna min ma, i nafa: bana ka to a la fo ka se sun kalo nata ma, o la, a ka kan k'a sara dɔrɔn.

2- Ka a lasumaya ni k'a sɔrɔ lɔjura kosɔn tɛ sariya sonna min ma, a keɓaga be jurumu sɔrɔ lasumayali la, ani a jagoyala a kan ka tubi, k'a sun sara, ani ka

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1849), ani muslimu hadisa la min jate ye (1846).

misikina ladomini lon o lon kaman.

Nafila sun donli mɔɔ min sun juru sara b'a kan:

Mɔɔ min ni sun juru sara b'a ma; min ka fisa a ye kɔn ka juru sara sani a be nafila sun don. Nga ni nafila sun kela sun ye min wagati be tɛmɛ -i nafa Arafa lon sun ani Ashura lon sun-; a be o sunw don ka kon sun juru sara ɲɛ; sabu sun juru sara wagati lawasa ni le, nga Ashura ni Arafa lon be tɛmɛ. Nga a te sunkalo kalo bilasira tele Wɔɔɔ sun ka bɔ shawal kalo la, fɔɔ sunkalo sun sarali kɔfɛ.

Sun min be haramuya:

1- Ka seli deni sun don ani seli ba lon sun; an geni kosɔn ka bɔ o ma.

2- Tashirik (tele saba seli lon kɔfɛ) telew sun don, haji kalo la, fɔɔ Mutamatti' ni Qarin heji la, ni o ma Hadiyu sɔɔɔ, Tashirik lonw ye: seliba kalo Tele tan ni kelennan, ani tele tan ni filanan ani tele tan ni sabanan.

3- sika lon sika kosɔn, o ye Sha'ban kalo lon tele bisaba ye, Ni sankaba walima bugu kela a su la ka mɔɔ bali kalo yeli la.

Sun minw kɔnni le:

A- Ka Rajab kalo kelen sun. B- ka Juma lon kerekere ni sun ye, Nga n'a ye lon kelen sun a ɲɛ walima a kɔfɛ kɔniya be wili.

Sun minw don ye nafila ye:

A- seli deni kalo tele wɔɔɔ. B- Seliba kalo tele kɔnɔndɔnan sun li, o la min ka fisa o ye Arafa lon sun

ye, fɔɔ heji kelaw ma, a te kanu ko o ye a sun, wa a sunli be san fila jurumuwa yafa. C- Tele saba sun kalo o kalo, min ka fisa o ye ka a ke kaloge wagati la, o ye: tele tan ni sabanan, tele tan ni naaninan, ani tele tan ni lorunan. D- Tenen lon sun ani alamisa lon sun logɔkun bee la, sabula Cila, nema ni kisi be a ma, tun be o sun na; sabula jonw ka kewalew be yira o la.

Nafila sunw:

A- Dawouda ya sun, Allah ka kisi be a ma, a tun be sun don tele kelen, ka sun toy tele kelen.

B- Alla ka Kalo min ye muharamu ye, o le ye kalow la fisaman ye minw sun be kanu, a lon min sun ka fisa ni a lon tow ye, o ye Ashura lon ye, o min ye Muharamu kalo tele tannan ye, tele konondonan be sun ka fara a kan, Kira ka kuma koson Alla ka nema ni kisi b'a ma:

«لَيْتُ بَقِيْتُ إِلَى قَابِلٍ لِأَصُومَنَّ التَّاسِعَ».

«Ni ne ye san nata sɔɔ, ne bena konondonan sun don»¹. a be san temeni jurumuwa yafa.

Nini li lorunan: Heji ani Umra

Heji kɔɔ arabu kan ge la: lapini. Sariya la: ka Alla ka so sanimann ani heji keyɔɔ senumannw tagali Ganiya ta wagati kerekereɓi do la, bara kerekereɓiw keli koson.

Ani Umra: kɔɔ arabu kan ge la, o ye ziyara ye (ka

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye (1134).

wili ka taga bo do la).

Shariya la: lɔhɔɔma so segereli, bara kerekere niw keli kama, Wagati o wagati.

Wa heji ye silamaya lɔsenw ni a lasili ba do le ye, A jagoyala Silamaya san kɔnɔndɔnnan la, Nabijuma, Alla ka nɛma ni kisi b'a ma, ye heji kelenpe le ke; o ye (k'an ben di heji ye).

Heji be wajibiya shyen kelen jɛnemaya kɔɔ, setigiw kan., Ni min farala o kan o ye Nafila ye. Min ye Umra ye, a le ye wajibi ye lɔnibagaw caman ka kuma la, Kira ka kuma kosɔn nɛma ni kisi b'a ma, tuman min a piningala ko: Yala jihadi be musow kan wa? A ko:

«نَعَمْ، عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالٌ فِيهِ: الْحُجُّ وَالْعُمْرَةُ».

"Ɔnhɔn, jihadi do be olugu ma min kele te a la: Heji ni Umra"¹.

Heji ni Umra wajibiyali saratiw:

- 1- Silamaya
- 2- Hakili
- 3- Baliguyali
- 4- Hɔɔɔnya
- 5- Setigiya

Muso be sarati wɔɔɔɔnan fara a ta kan; o ye maharamu ye ke a fe, min be tagama ke n'a ye o keli kaman, Sabula a te daga a ye ka taga tagama la; heji

¹ Ahmand y'o lakali hadisa la min jate ye (25198), ani Nasaa'i hadisa la min jate ye (2627), ani Ibn maajah hadisa la min jate ye (2901).

la wala tagama gere, ni mahramu t'a fe, Kira ka kuma koson nema ni kisi b'a ma:

«لَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ، وَلَا يَدْخُلُ عَلَيْهَا رَجُلٌ إِلَّا وَمَعَهَا مُحْرَمٌ».

«Muso man kan ka taga tagamana ni mahramu te n'aye, ce si man kan ka don a kan fɔɔ ni mahramu be n'aye»¹.

Wa muso ka mahramu ye: a ce, walima ce min a furuli haramu ya la a ma kuday boloma. Sinji koson; i nafa a badenmance, ani a fa, ani a benɔgɔce, ani a badenmanceden, ani a belence, Walima sababu daganin do koson; I nafa balimace sinji koson, walima furu koson; i nafa a bamuso ce n'a ce dence.

sekoya ye: nafolo seko ni farikolo seko ye, ko a ka se ka yele yelenkan fen kan ani ka tagama kun, ani ka wari sɔɔ min b'a bo a ka taga ni a ka segi la, Ka fara o kan, a be fen sɔɔ min be a denw bo, ani mɔgo minugu ka nafaqa b'a kan, fo k'a segi kana o ma.

Ani heji sira ka ke sira latangani ye a yere ni a ka nafolo ma.

Mɔgo min ni heji wari se b'a ye, nga a farikolo te se, k'a sababu ke korɔya kojugu ye, walima bana gelen ye min keneyali te jigiya; a be jagoya a le kan ko a ye mɔgo do bila min bena heji ni umura ke a togo la.

Mɔgo min a be daga a ye ko a ka Heji ni Umra ke

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1862), ani muslimu hadisa la min jate ye (1341).

mogɔ gɛɛ ye, o saratiw ye fila ye:

1- A ye kɛ mogɔ ye min be se ka farida heji kɛ, o le ye silama, baliguyani, hakiliman ye.

2- a ye kɛ a ka silamaya heji kɛ a yɛɛ ye.

Ihram Miqatiw la:

Mawaqit ye "miqat" caman le ye, min kɔɔ ye arabukan na: "dan". Silamaya sariya kɔɔ, a kɔɔ ye ko: bato yɔɔ walima bato wagati.

wagati ni yɔɔ be heji la:

A- Wagatiw: Alla y'o kofɔ a ka kuma na:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ...﴾

{Heji wagati ye kalo lɔniw ye, ni mogɔ min ka Heji faridaya a yɛɛ kan o kɔɔ...} [Bakara: 197].

O kalow ye: Shawal, zul-Kaada, ani zul-Hija kalo tele tan.

B- Yɔɔ la mawaqituw: O ye danw ye, a te bɛn heji kɛla ye o tɛmɛ ka taga maka, k'a sɔɔ a ma Ihramu kɛ, O ye ni nugu ye:

1- Zul Hulayfa: O ye madina kaw ka miqatu ye.

2- Juhufa: O ye Shami, misira ani marɔk kaw ka miqatu ye.

3- Karnul manaazil: a be wele sisan ko As-Sail; o ye Najidi kaw ka miqatu ye.

4- zati Irki: o ye Iraki kaw ka miqatu ye.

5- Yalamlamu: o ye Yamani kaw ka miqati ye.

Mogɔ min ka so be Miqitiw duguman (o kɔɔ: a b'o ni Maka cɛ), o be ihramu ta Heji ni Umra kama a

ka so. maka kaw; o be ihramu ke maka kɔɔɔ, o mako te ka bɔ ka taga mitqali la ihramu keli kama. Nga umra kama, o be bɔ ka taga Haramu kɔfe yɔɔɔ bɛɛ la surunmanna ka ihramu ke. Mɔɔɔ min b'a fe ka Heji ke walima Umra, jagoya le a ye ihramu ta o kama ka bɔ yɔɔɔ la Alla ka ciden -Alla ka nɛma ni kisi be a ma-, ka minugu kerekere, o ye yɔɔɔ mawaqitw ye minugu fɔli kɔɔɔ ka temɛ. A man dɔɔ mɔɔ min ye Heji walla Umra Ganiya ta, a k'o temɛ ni Ihramu te a la.

- mɔɔɔ o mɔɔɔ be temɛ mawaqit kofɔnin ninugu la n'a ma ke o yɔɔɔ mɔɔɔ ye, ihramu tali ye jagoya ye a man o yɔɔɔ la.

- Min ka sira be taga maka, k'a sɔɔɔ a te temɛ miqati fɔnin dɔ si kan; gwe kan, walima ba fe, walima san fe; o tigi be ihramu ke N'a damakenyena ni miqati ye min ka surun a la, Umar bun Al-Khattab ka kumakan kosɔn, Alla ka dipe ama: «A ye a sɔnkenyen file a ka sira la»¹.

- Mɔɔɔ min ka tagama ye heji walima Umra mannasikiw keli kama avion fe, a jagoyani le a kan a ye Ihramu ke ni avion temɛna Miqati kan min b'a ka sira kan, Ihramu toli te bɛn a ye fo ka taga se avion jigi ma avion so la.

Ihramu:

o ye ganiya siri ye ka don bato kɔɔɔ; Heji la, o ye:

¹ Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1531).

Heji donli ganiya siri ye, Umra la, a ye Umra donli ganiya siri ye. A te ke ihramu baga ye fɔɔ ni a ye bato donli ganiya siri. Ihramu faniw don dɔɔɔn ni ganiya siri t'a la, o t'a ke ihramu baga ye.

Fen minw kanuni le Ihramu la:

1- jɛnɛba koli a farikolo bɛɛ la ka kon ihiramu jɛ.

2- Cɛ ka a fari kasadiya, nga a te a ka ihramu faniw kasadiya.

3- Ka izaro ni ridao (o ye tagafe fila, a be kelen siri ka kelen la a kan na) gɛmanw ani samaraw don ihramu la.

4- Ka ihramu ta tuma min a be yɛlenkan fen kan, a jɛncini kɔɔɔn ma.

Nusuk suguyaw:

ihramu ke baga be se ka sungandili ke ka bɛn min ka di a ye heji suguya saba la:

1- Tamattu: o ye ka Ihramu ke Umra kama heji kalo'w kɔɔɔ, k'o ban, o kɔfɛ ka Ihramu ke heji kama o san kelen na.

2- Ifiradu; o ye ka heji ke dɔɔɔn ganiya siri mikatu la, a be to a ka ihramu la fɔɔ a be heji baraw ke.

3- Kirani; o toli ye mɔɔɔ ka ihramu ke Heji ni Umra ye jɔɔɔn fɛ, waliman ka ihramu ke Umra ye, o kɔfɛ a ka Heji don a kan ka sɔɔɔ a man a ka tawafu damine, o la, a be Umra ni Heji Ganiya ta Mikati fan fɛ, waliman ka sɔɔɔ a man Umra ka tawafu damine, k'u fila bɛɛ tawafu, ani ka sayi ke.

fidiya be Tamattu'kela ni Qirānkɛla kan, ni o ma

ke Alla ka Misiri Sanuman sigibaga do ye.

Heji kecogo saba ninugu ka fisamante ye: Tamattu ye; sabula Nabipuma (Alla ka nema ni kisi b'a ma) k'a a keli yamaru di a ya sahabaw ma¹. O kofe Qiran; sabula o ye heji ni umra ye, o kofe Ifrad.

J) N'a ye ihramu ganiya siri ni ni heji sugu ninugu do la kelen ye; a be Talbiyatu fo o kofe, a be a fo:

«لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ».

«Labbayka Allahumma labbayk, labbayka laa sharika laka labbayk, innal-hamda wan-ni'mata laka wal-mulk, laa sharika lak». Ne be i jaabi, yaa Alla, ne be i jaabi. Ne be i jaabi, jɛɛɔɔɔn t'i la ne be i jaabi. Cen na, tano ni here ni masaya bee ye i ta le ye. jɛɛɔɔɔn t'i la².

O ye sunna le ye, ani a foli cayali kanuni le, ce b'a fo ni kan korota ye, musow b'a fo ni kan ma jigi ye.

A wagati: A be damine Ihramu ganiya siri kofe, a wagati laban ye inafu ni nuguw:

Folo: Umua kela be a foli la lo sani a ka Al kaba lamini damine.

Filanan: Heji ke бага b'a la lo ni a ye Akaba jamara bon damine seli lon na.

Ihramu be fen minw kumaniya:

Kumaniya fen folo: Ka si li, walima k'a tige,

¹ Muslim y'o lakali hadisa la min jate ye : 1211.

² Bukhari y'o lakali hadisa la min jate ye (1549) .

walima k'a sama ka bɔ farikolo yɔɔ o yɔɔ la.

Kumaniya fen filanan: Ka bolo walima sen sɔnniw dakenye walima k'o tige k'a sɔɔ kun t'a la, nga ni sɔnni dɔ karila a yerema a k'a tige o kosɔn; kunmaboli te a ma o la.

Kumaniya fen sabanan: cɛ k'a kun datugu ni fen ye min be nɔɔ a kun na, i nafa: fugula ani gutra (gutra ye kun datugunan dɔ ye arabuw fɛy).

Kumaniya fen naaninan: Cɛ ka fani kalanni don a farikolo la walima a fan dɔ la, i nafa dereki, imama (imama ye kun datugunan dɔ ye arabuw fɛy ni a tɔ be jigi kamakun fila cɛ), walima kurusi. makhiti: Fen min kɛla ka kɛɛ ni sɔɔɔlan dɔ hake ye, i nafa Khufu, ani ganw, ani Soseti, Nga muso fan fɛ, a be se ka fani don min k'a diya Ihramu wagati la; a mako kosɔn sutara la, nga a te Burqa don (burqa ye jɛ datugunan ye jɛ fila be bɔ min fɛ), a b'a jɛda datugu ni lankanane ye wala derekeba ni wali cɛw temena a kɔɔ, a te gan don a bolow la.

Kumaniya fen lorunan: kasa diyanan, sabu mɔɔ min be ihramu la, a jagoyani le a kan k'a yere yɔɔ majanya kabɔ dunya nema ni a masiriw ni a diyaw ma, ani k'a jɛsin lahara ma.

Kumaniya fen wɔɔɔnan: Dugukolo kan kongosogo fagali walima k'a k'a fɛɛ, heji kɛla min be ihramu la, ale man kan ka dugukolo kan kongosogo fɛɛ, ka mɔɔ dɛmɛ k'a fɛɛ, wala k'a kantige.

A be haramuya heji den kan min be ihramu la, a ye fen domu a ye min fele, walima min felela a ye, walima a ye mɔgo demɛ ka min fele, sabu o be i nafa jufa a le ye.

Kɔgoji kɔnɔ sogow ta fan fe, mɔgo min be ihramu la, a ma bali k'a jini. A fana ma bali a ma ka sokɔnɔbiganw kantige; i nafa kɔnɔw ni nɛma biganw, sabu o biganw te jate feleli fenw ye.

Kumaniya fen wolonfilanan: Ka furu siri ke a yere ye wala mɔgo gere ye, wala ka ke furu sere ye.

Kumaniya fen seeginan: Cɛnimusoya. Mɔgo o mɔgo ye cɛnimusoko ke ka kɔn ihramu ka boli folo je, a ka bato cɛna, a be jagoya a kan k'a dafa, a b'a sara saan nata la, ani a be jagoya a kan ka jɔgɔme saraka. N'o kela ihramu bila folo kɔfe, a ka heji ma cɛn, nga a joli bɔn b'a ma.

Muso ni cɛ ya kiti ye kelen ye o ko la, n'a sɔnna a ma.

Kumaniya fen kɔnɔndɔnan: Muso magapɔgɔnya. A te daga mɔgo ye min be ihramu la ka muso magapɔgɔnya, sabula o le be mɔgo saman Kase kafɔpɔgɔnya haramuya ni ma. O magapɔgɔnya lapini le ye: ka muso magapɔgɔnya ni nege ye.

Umra:

A- Umra ka losenw:

1- Ihramu.

2- Ka Al-kaaba lamini.

3- Tagaman sofa ni marwa cɛ.

B- Umra wajibiya kow:

1. Ka Ihramu ta miqatu mal'oni la.

2- Ka kun li wala k'a do bo kunzigi la.

C- Umra ke cogo:

Umra kela ka ko folo ye ka Alkaaba lamini shyen wolonfila, ka damina hajar aswadu (kaba fin) ma ka laban a ma, Wa a ka ke a ka tawafu la seliji la, k'a lebu datugu ka bo barakun la fo kase kinbrikun ma, Sunna ye ka Idtiba' ke tawafu bee la; O le ye ka kinibolo kamankun bo, ka fani don a jukoro ani ka fani kun fila bila a numanbolo kamankun kan. Ni a ye lamini ko wolonfila dafa; a be Idtiba la lo, a b'a kamankun fila datugu.

A b'a jessin Kabakuru Fiman ma, n'a sela k'a sumusumu a b'a sumusumu; n'a ma se k'o ke, a be maga a la n'a kininbolo ye ani k'a bolo sumusumu. n'a ma se ka maga kabakuru la, a b'a kinibolo korota ka jessin a ma ka fo: «Allahu akbar» shyen kelen, a kana a boro sumusumu, ani a kana lo. O kofe a be taga a ya tawafu la, ka Alkaaba to a numanbolo fan fe, wa sunna le ye ka ramalu ke tawafu saba folo la. Ramalu le ye: ka tagama ni teliya ye ani ka senw surunya jogon na.

Ni a temena Ruknul Yamaani la, o min ye Kaaba la rukunu naaninan ye, n'a nogoyala a ma, a be maga a la ni a bolo bere ye, a te takbira fo, a t'a sumusumu. Ni a ma nogoya a ma ka maga a la, a be teme ka taga, a t'a bolo jessin a ma, a te takbira fo. A

b'a fɔ ruknu Yamaani ni kabakuru Fin rukunu cɛ ko:

﴿...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

(...An Tigi, i ka here di an ma dunya kɔɔɔ ani lahara, ka an latanga tasouma jangata ma).

[Bakara: 201].

N'a bana tawafu la, a ye lo fila seli maqam Ibrahim kɔfɛ -kisi be ibrahim ma- n'o nɔɔɔyala a ma. N'o ma nɔɔɔya a ma, a ye i seli hɔɔɔma misiri fan do la. Sunna le ka Suratu kefiruna kalan lo folo la Fatiha kɔfɛ, Ani lo filanan la, , Ka Suratu (Al-Ikhlaas) kalan Fatihah kɔfɛ, O kɔfɛ, a be taga saayu ke yɔɔɔ la, a be tagama Sofa ni Marwa cɛ shyen wolonfla; ka taga; o ye shyen kelen ye, ka kɔsegi; o ye shyen kelen ye.

Abe tagama damine Sofa la, a be yeɛ a kan walima a be lo a dafɛ, nga ka yeɛ a kan o le ka fisa ni a nɔɔɔyala, a be kalan ke Alla kɔɔɔtani ka kuma la:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...﴾

:(cɛn na, Sofa ni Marwa ye Alla ka tagamasipɛw do ye. ...) [Bakara: 158].

A kanuni le a ye k'a pɛsin kibla ma, ka Alla tano, k'a Allahu Akbar fɔ, ani k'a fɔ:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، أُنْجَزَ وَعْدُهُ، وَنَصَرَ عَبْدُهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ».

«tigi gere tey ni Alla kelenpe tɛ, Alla le ka bon, tigi

gere tey ni Alla kelenpe te, jɛɲɔɔɔn t'a la, masaya ni tano ye a le ta le ye, a le le be ɲenɛmaya di, a le le be saya ke, sebayaya be a bolo fen bee kan, tigi gere tey ni Alla kelenpe te, a ka a ka layiru dafa, ka a ka ɔɔn deme, ani A ka se ɔɔɔ kafiri jamakuluw kan a kelen»¹. O kɔfe a be duawu ke min nɔɔɔyala a ma k'a bolo fila kɔɔɔta, a be zikiri ni duawu nin segi shyen saba, O kɔfe a be jigi, ka tagama ka taga marwa, fo a be se tagamasijɛ folɔ ma, o la; ce be teliya a ya tagama la fo ka taga se tagamasijɛ filanan ma. Musow ta fan fe, a ma fo o ye ko o ka teliya tagamasijɛ fila ninugu ce; sabu olugu ye le lebu le ye. Nga, a folɔ a ye le ko a ka tagama laada tagama la sofa ni Marwa bee la. O kɔfe, a be tagama ka yeɛ Marwa kan wala a be lo a dafɛ, ka yeɛ a kan o le ka fisa n'o nɔɔɔyala. A b'a fo ani a b'a ke Marwa la i nafa a y'a fo cogo min na ani a y'a ke cogo min na Sofa la, fo ka aaya kalan, o min ye Alla kɔɔɔtani ka kuma ye:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...﴾

(cen na, Sofa ni Marwa ye Alla ka tagamasijɛw do ye....) O be fo dɔɔɔn n'o be yeɛɛɛ Sofa kan tagama folɔ la. O kɔfe a be jigi, ka tagama a ya tagama yɔɔɔ la, ka teliya teliya yɔɔɔ la, fo k'a se Sofa ma. A be o ke shyen wolonfila, a ya taga ye shyen kelen, a kɔsegi fana ye shyen kelen ye. A kanuni le a ye, ka Alla kofɔ ni duawu caya a ka saayu la ni fen ye min

¹ Muslimu y'o lakali hadisa la min jate ye (1218).

nɔɔɔyala a ma. ani ka saniya ka bɔ nɔɔɔ ba ni nɔɔɔ fitini la, wa hali ni a ka saayu kɛ ka sɔɔɔ a te saniya la o b'a wasa. O cogo kelen na, ni muso y'a laada ye walima ka wolo joli ye Alkaaba lamini kɔfɛ, a be sofa ni Marwa kɛ, wa o b'a wasa, sabu saniya te sarati ye sofa ni Marwa kela, nga a kanuni le.

Ni a ye saayu dafa; a b'a kun li walima k'a surunya, kun li le ka fisa cɛ ye.

Ni a k'o kɛ a ka umra baraw dafa.

Heji:

A- Heji lɔsenw:

1- Ihramu.

2- Ka lɔ Arafa kɛnɛ kan.

3- Al-kaaba lamini Arafat lon kɔfɛ.

4- Tagama sofa ni Marwa cɛ.

b- Heji wajibiya kow:

1. Ka Ihramu ta Miqati la.

2- Ka lɔ Arafa kɛnɛ kan Dhul-Hijah kalo kɔnɔndɔnan lon na fo ka se tele ben ma mɔɔɔ ye min lɔ lay tele fɛ.

3. Ka sii Muzdalifa Zul-Hija kalo su tana la fo kase su cɛma yɔɔɔ ma.

4- Ka sii Mina Tasriqi lonw suw la (mina tele saba sigi).

5- Jamaratu bon li.

6- Ka Kun sigi li walima ka dɔ bɔ a la.

K'an bɛn Al-kaaba lamini.

J- Heji kɛ cogoya:

Silama be heji labbayka fɔ ni a sela Miqati la ni Ifradu ye ni wagati degu la, ni a sela maka a be tawafu ni saayu ke, a be to a ka ihramu la fo a be taga Arafat heji kalo tele kɔnɔndɔnan la, a be toy fo kase le ben ma.

O kɔfe a be bɔy, a be labbayka fɔ ke fo ka taga se Muzdalifah, a be sigi o yɔɔ la fo a be Fajiri seli, o kɔfe a be toy ka Alla ko fɔ, ka labbayka fɔ, ani ka duawu ke fo ka taga se keɛ gwe ma.

Sɔgɔma ni yɔɔ gwela, a be taga Mina ka kɔn tele bɔ je, a be Jamaratul Akaba bon ni kabakuru fitini wolonfila ye, o kɔfe, a be a kun li walima k'a kunsigi surunya, nga kun li le ka fisa.

O kɔfe a be Al-kaaba lamini, wa a ka sofa ni marwa tagama fɔlɔ b'a wasa, o la a ka heji dafala, a ka ihramu bila dafani sɔɔ la.

A be to a kan ka jamaraw bon lon tan ni kelennan ni tan ni filanan n'a kela teliya бага ye; a be jamara saba bon, jamara kelen kelen beɛ ni kabakuru wolonfila ye, ka takbira ke ni kabakuru kelen kelen beɛ ye. A b'a damine ni jamara fitini ye min be masjid Khaifu fan fe, o kɔfe a be cemance ta bon, o kɔfe a be Aqaba jamara bon o min ye laban ye, jamara kelen kelen beɛ a b'o bon ni kabakuru wolonfila ye. N'a b'a fe ka meen ka teme tele tan ni filanan kan, a be bonni ke tele tan ni sabanan na i nafa a ka bonni ke cogo min na tele tan ni filanan ni tele tan ni kelennan na.

bonni wagati: tele jenge kɔfɛ tele saba kɔɔ.

N'a bɔla mina tele tan ni filanan na ka sɔɔ tele ma ben, basi si t'o la, n'a sigila fo ka kabakuru bonni kɛ tele tan ni sabanan na tele jenge ni kɔfɛ, o le kafisa, Alla kɔɔtani ka kuma kosɔn:

﴿...فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى...﴾

﴿...Mɔgɔ min teliya la lon fila kɔɔ, jurumu si t'o kan, ni mɔgɔ min mɛɛn na, o fana jurumu si t'o kan, o ye ni mɔgɔ min siran na Alla jɛ...﴾

[Al Bakara: 203].

N'a ka tagama lapini, a be k'an ben Alkaaba lamini kɛ shyen wolonfila nga a te saayu kɛ.

Min kafisa ni hadya t'a bolo: a ye umra iharamu ta ni Tamattuu ganiya ye, o kɔfɛ ka heji labbayka fo heji kalo tele seeginan, ka heji baraw kɛ minw kofɔla ka tɛmɛ. Ni a ye ihramu ta heji ni umra ye jɔgɔn fɛ basi t'o la, o be wele ko qiran, o ye ka ihramu ta umra ni heji ye jɔgɔn fɛ ni tɔwafu kelen ni saayu kelen ye.

Faslu sabanan:

min be den barajɔgɔnya kow la

Lɔnnikɛlaw - Alla ka hine o la - o ye lɔniya bange, min kalanni ye wajibi ye mɔgɔ kelen kelen bɛɛ kan, O kumana lɔnni hake kan min kalan ye wajibi ye silama kelen kelen bɛɛ kan. O y'a fɔ o la: fere kitiw kalan fere kɛ бага kan, Walasa a kana don Haramu la walima Riba la, k'a sɔɔ a t'a lɔn, Kuma kan nana

ka bo sahaba daw fe, -Alla ka diɲe o ma - min b'o sinsin.

Umar bin Al-Khattab Allah ka diɲe a ma ko: «Mɔgo si kana fere ke an ka lɔgo kɔɔ, fɔɔ mɔgo min y'a yere lafamuya dina kow la».¹

Ali bin Abi Talib ko, Alla ka diɲe a ma: «Mɔgo o mɔgo ye jago ke ka sɔɔ a ma lɔnni ke; o tigi benna Riba kɔɔ, o kɔfe a benna, o kɔfe benna. O kɔɔ ye ko: a benna Riba kɔɔ»².

Ibn Abidin ko, a k'a mine Al-Alami fe: A jagoyala baligu hakili tigi ce n'a muso bee kan, o ka dina ani kandaya kalanni kɔfe; o ye selijita lɔnni kalan, ani seli, ani sun, ani jaga ni minw ka wari sela jaga hake ma, ani heji n'a wajibiyala mɔgo min kan, ani jago sariyaw jagokelaw fe; walasa o ye se ka o yere kɔɔsi pagaminikow ni ko kɔnniw la bara jɔgon ya la. O kelen ne bololabarakelaw ni bara sugu o sugu kebagaw bee kan; a wajibiyanin ne bara ke бага bee kan k'a ka bara lɔnniya n'a kitiw kalan walasa a ka se k'a yere tanga haramuw ma a ka bara la.³

Nawawi, Alla kɔɔtani ka hine a la, ko: "Min ye fere ni furu ye ani o jɔgonaw minw aslu te jagoya ye, o keli ye haramu ye fɔɔ a saratiw lɔnniya pinini kɔfe"⁴.

¹ Al-Tirmizi y'o lakali hadisa la min jate ye (487), a ko: hasanun garib. Ani Al-Albani y'o ke numan ye.

² o kuma be sɔɔ: Mughni Al-Muhtaj kɔɔ (2/22).

³ Hashiyat Ibn Abidin kɔɔ (1/ 42).

⁴ majmuu ye file o la. (1/ 50).

Ni ye sariya daw ye minw jɛsin na wariko ma, i nafa silamaya sariya y'a latige cogo min na:

1- Fen o fen ni nafa dɔɔɔn b'a la wala min nafa ka bon n'a tɔɔɔya ye o dagali; i nafa fen minw daganin le olugu fereli, o sanni, o dili sara la walima ka shufaa ke o la.¹

2- fen dagali danfenw hakew latangali ni a kɔɔsili be sɔɔ min na; i nafa garanti ni sereya.

3- Fen dagali min be sanni ni ferekalaw nafa, i nafa ka sanni ni fere wili, ka sugandili ke sanni ni fere la ani ka saratiw bila fere la.

4- Ka fen bee bali adamadenw tɔɔ be sɔɔ min na, ani ka o ka nafolow domu ganlon sira kan ; i nafa ribaa, benganli, ani ka fere fen bali mɔgow ma tuma min na o mako b'a la sango a sɔngɔn ye caya.

5- Tegedipɔngɔnman sariyali jumanya ko bee la; i nafa juru, bolo fen singali, ani kalifa.

6- fen bee bali li min be ke sababu ye mɔgow be ɔngɔn ya wari domu n'a ma ke ni bara sira ye, walima mɔgow nafa sira, walima jija sira; i nafa tolon ke wari la, ani ribaa.

7. Ka jago sugu o sugu bali, kunfinya ni marasali be min na; i nafa mɔgo min be fen dɔ fere min te a le ta ye walima ka fen dɔ fere min sugu lɔni te.

8- Ka fen bee bali fere be min na ka se haramu dɔ

¹ Shufa: o ye jenFen tigi ka haqi ye ka a ka jenFen tigi ka tilan mine mɔgo fe a sarala man, wari no na.

ma, i nafa ka Al-inah Fere ke.¹

9. Ka fen bali min be mɔɔɔ sogola ka bɔ Alla bato ma, i nafa ka fere ke juma lon na seli wele filanan kɔfe.

10- Ka fen bɛɛ bali min ni tɔɔɔya b'a la, walima min be ke juguya sababu ye silamaw cɛ; i nafa haramu fɛnw fereli, ani mɔɔɔ ka fere ke a mɔɔɔ jɔɔɔn ka fere kan.

Ni fen min kiti ma gwɛya silama ye a be lɔnnikelaw pininga o la, wa a man kan ka don o ko la fɔɔ n'a y'a lɔn silamaya sariya be min fɔ a kan. I nafa Alla kɔɔɔtani ko cogo min:

﴿...فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

Aw ye lɔnnikelaw pininga, ni a ya sɔɔɔ a te a lɔn.
[An-Nahli: 43].

Ni le lajɛn mɔɔɔya la, An be Alla le dali a ye an garzɛɛ lɔnni nafaman ni kɛwale pumanna, Ale le ye masa fonisere ye min be a ya jɔnw sɔn. Ani nɛma ni kisi be an ka Nabipuma Muhamadu kan ani a ka so mɔɔɔw ani a ka sahabaw, ani Alla ka kisi caman ke o kan.

¹ Al-inah fere: o ye mɔɔɔ ye fen dɔ fere mɔɔɔ gerɛ ma sɔɔɔ la min be retarde, a b'a di a ma, o kɔfe a b'a san a fe ka sɔɔɔ a ma sɔɔɔ mine ni sɔɔɔ ye min ka dɔɔɔ ka tɛmɛ sɔɔɔ kan a k'a fere ni min ye.

silama te pan fen min loniyako.....	2
kouman ja bla	2
Faslu folo:	3
Ko min nugu deni le Dusukunasiri la	3
Kumankun folo: Silamaya koro ani a ka losenw:	3
Allah kelenbagatiya nafa:	3
«Ka sereya ke ko tigi gere tey fo Alla» koro:	5
O la “tigi gere teyi fo Alla” sartuw, o ye:	5
Ka Sereya ko Muhamadu ye Alla ka ciden ye, o koro ye: ...	7
Kibaro filana: Limanniya koro ani a losenw:	8
1) limanniya Alla korotani man, o be fen saba le ta:	9
1- ka limanniya a ka tigiya man:.....	9
2- limanniya Alla ka batofen ya ma:.....	11
3- ka limanniya Alla togow man ani a mangoutouw:	14
2) ka limaniya melekew ma:	20
3) Ka limaniya gafew (kitabouw) ma:	21
4) ka limaniya cidenw (Alla ka kisi b'o ma) ma:	22
5) ka limaniya lon laban ma:.....	23
A- Limaniya lakununi ma:	24
B: ka limeniya kontebo ani sara man:.....	24
jabili: ka limaniya Aljina ani tasuma ma:.....	24
6) ka limaniya latige ma a puman ani juguman:	25
Baro sabana: Numanya:	26
Tilanyoro naaninan: nefoli surun ka bo Ahlus Sunnah wal Jama'ah mogow ka sariyakolow la:.....	27
Faslu filanan: min be ben batow man	28
Barokun folo: saniya:	28

Foɓɓ: Jiw Tilanyɔɔw:	29
2: kɔɔɔ:	29
A sabana: Bara minw ke be haramuya seliji tiɛ na man:	31
Naaninan: Moɔɔ b'a yere lafiya cogo min na, o jogow:	33
Lorunan: Yere lasaniya ni jii ye ani fara ye kitiw:	34
wɔɔɔɔnan: selijii kitiw:	35
Wolonfilanan: Khufu ni soseti jɔsi kitiw:	37
Seginan: Tayamamu kitiw:	39
Kɔnɔntɔnnan: hayda ani bange jeli kitiw:	41
Ninili filana: Seli:	43
A foɓɓ: seli wele ani seli korɔta kitiw:	43
A filanan: seli nafa n'a fisamatiya:	46
Sabana: seli saratiw:	47
Nanina: Seli lɔsenw:	49
Loruna: Seli wjibina kow:	54
6. Seli sunnaw:	55
7. seli keɔgo ya:	57
Seginan: Seli kɔniya fɛnw:	62
9. seli tiɛ fɛnw:	63
10- pina sujudu:	63
Tan ni kelennan: geni kela ka bɔ Seli ma wagati minw la:	65
Tan ni filanan: jama seli:	66
tan ni sabanan: siranya seli:	68
siranya seli keɔgo ya:	69
Tan ni naaninan: Juma seli:	70
Lorunan: Ko minw kanuni ne juma lon na:	71
Juma seli sɔɔli:	72

15. Lojura tigiw ka seli:.....	73
16: Seli deni ani seliba seli:.....	76
Tan ni wolonfilanan: Kusufu, tele walima kalo pa cenli seli:	78
Tan ni seginan: Sanji pini seli:.....	80
Tan ni kɔnɔndɔnan: Su seli kitiw:	81
Barokun sabanan: jaga	84
1- Jaga lɔni ani a lɔ yɔɔɔ:	84
2- Jaga jagoya saratiw:	85
3- Nafolo minugu kan jaga bɔ ye jagoya ye:	86
Nini ni naaninan: Sun:.....	97
Sunkalo sun jagoya saratiw:.....	97
Nini li lɔrunan: Heji ani Umra.....	104
Heji ni Umra wajibiyali saratiw:.....	105
Ihram Miqatiw la:.....	107
Ihramu:	108
Umra:.....	112
Heji:	116
Faslu sabanan:.....	118
min be den barapɔgɔnya kow la	118

dyo227v3.0 - 19/07/2026

رسالة الحرمين

Message of The Two Holy Mosques

Guidance content for the visitors of the Holy Mosque
and the Prophet's Mosque in languages

